محسن

د قرآني زده کړې او پوهنې لړۍ

۱۱۱

محسن تفسیر

له قرآنه یو څرک

Ketabton.com

۱۱۱ـ د «مسد» سورت

ژباړه او څېړنه :

احمد حسین «عنایت»

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مسد سورت تشريح

ژباړه او څېړنه:

احمد حسين عنايت

بسم الله الرحمن الرحيم

د لوراند او لورين الله په نامه

سورةالمسد

د مسد سورة (۱۱۱)

سريزه: د «مسد» سورت مکي دی (۵) آيتونه يوه رکوع لري، په تلاوت کې (۱۱۱) په نزول کې (٦) سورت دی د «فاتحې» له سورة څخه وروسته نازل شوی دی. ددې سورة نوم «مسد» د هغه له پاياني آيت د پای له کلېمې څخه اخېستل شوی دی، سربېره پر دې نور نومونه هم ورته ذکر شوي دي لکه «تبّت» د سورت د لومړي آيت لومړۍ کليمه، او همدا راز بل نوم يې «لهب» د دريم آيت له وروستۍ کليمې څخه دی. ددې سورت په مکي والي کې د مفسرينو تر منځ هيڅ اختلاف نشته، خو البته په دې کې چې د مکې دور په کوم پړاو کې نازل شوی دی ټول مفسرين يوه خوله نه دي، او په دې توگه ستونزمن برېښي چې په سمه توگه وټاکل شي چې دا سورت د مکي دور په کوم مهال کې نازل شوی دی ـ البته د حضرت رسول اکرم او د هغه د بلنې پر خلاف چې ابولهب کوم دريځ او چلن درلود ددې په نظر کې نيولو سره دا اټکل کېدی شي چې ددې سورت نزول په هاغه زمانه کې شوی وو کوم مهال چې، هغه د رسول الله په دښمنۍ کې له بريده تېر شوی وو، او د هغه چلن او کړنې د اسلام په لار کې ستر خنډ جوړېده. حتا تر دې چې د هغه په توسه قريشو د حضرت رسول اکرم او د هغه له کورنۍ سره مقاطعه وکړه، او قريشو هغوی په شِعبِ ابي طالب کې ايسار او محصور کړي ول او د پيغمبر له کورنۍ څخه يوازې ابولهب داسې يو شخص وو چې د خپلې کورنۍ له وگړو سره يې پرېکون کړې وو او د پيغمبر له دښمنانو سره يې ملتيا کړې وه ـ ابولهب د حضرت رسول اکرم تره وو، او د وراره په ژبه د کاکا څرگنده غندنه تر هاغه مهاله مناسبه او شوني نه شوه تر څو چې د تره له بريده تېرې زياتی په څرگنده توگه رامخته نه شوې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له مخکيني سورة سره اړيکه او د سورة د منځپانگې چورليځ:

د قرآن کريم د تلاوت په ترتيب کې د مسد [تبّت] له سورت څخه مخکينى سورة، د نصر سورة دی چې له دې مخکې مو ورته په مفصله توگه نغوته کړې ده؛ چې د نصر او تبّت دوه سورتونه، دوه اپوټه، متضادې او بېلې پايلې او انجامونه ځرگندوي؛ يو له رنځ، کړاو، سختۍ، نښتېځنې او شکنجې سره پيل کېږي خو د ازمېښتونو په کوره کې له پخېدو، او فتنو څخه له تېرېدو وروسته په پای کې الهي نصرت، فتحې او بريا ته رسېږي، او بل؛ سره له دې چې د قدرت، ځواک، ثروت او شتمنيو پر ملاتړ يون کوي، خو له ډېر ظلم او زياتي اورلگونې وروسته، په پای کې کوم ځای ته نه رسېږي، او برلاسى يې قطع او پرې کېږي. دا همدا د حق او باطل دوه لارې دي چې د آخرت د لارې لارويان، د تگلارې او لارليک په انتخاب او غوراوي کې په سرگردانۍ، ځلبلاندۍ، هک پک والي او حيرانتيا اخته کوي. پيغمبر او له هغه سره ملگرو مؤمنينو د حق په لار کې پل کېښود او له خطره ډکې ستونزې يې د کسانو او هملارو له لړوالي سره سره، او همدا راز د ځواکونو د خوارۍ له شتون سره پر ځان واخېستلې او په مېړانه يې وگاللې. تر دې چې د هغوی د وړتياو او قابليتونو په ظرف او ځمکه کې د الهي نصرت د رسېدلو شرايط برابر شول او د هاغو سببونو او لاملونو په توسه چې خدای تعالی د خپل حکيمانه مشيّت پر بنا په عالم کې ځای پر ځای کړي دي، هغوی يې برياليتوب ته ورسول. د ايمان لار، سره له دې چې په پيل کې د کافرانو د اغزو او خنډونو په توسه تړلې او محدوده وه، خو په تدريج ورو ورو همواره او ټولو ته پرانېستل کېږي. او «دين الله» ته د ليوالو او عقيدتمندانو پوځ پوځ او ډلو ډلو ته يې په خپل ځان کې ځای ورکړ [وَرَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا].

(c) ketabton.com: The Digital Library

په مقابل لور کې، باطله لار چې د خپلو جذبوونکو او راکښونکو ښکلاو، رنګارنګيو او ظواهرو سره يې لارويانو ته د سوکالۍ، هوساينې او غوړېدا زېرى ورکاوه، په پاى کې لاربندۍ او پرېکون ته ورسېدله او خپل مسافر او لارويان يې د ځلبلاندۍ، لالهاندۍ،لارورکۍ په دښته او بيابان کې سراب او نهيلۍ ته يوازې پرېښوول. که لومړۍ لار نصرت، فتحې او سوبې ته رسېږي، دا لار د مال او شتمنيو له توښې سره، هيبتناک، ويروونکې، غرغنډه، شعله ور او لمبو والا اور ته رسېږي. [مَا أَغْنَى عَنْهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَ. سَيَصْلَى نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ].

هغه کليمې چې په دې وروستيو څو سورتونو کې پرله پسې د انسانانو د چلن د دوه ګونيتوب په ستاينه کې کارول شوې دي کټ مټ د دغو دوو لارو د متضادو ځانګړنو بيانوونکي دي. د باطلې لارې د لارويانو هڅې لکه څنګه چې د فيل په سورت کې بيان شوي، له لالهاندۍ، سرګردانۍ او ځلبلاندۍ پرته کوم ځاى ته نه رسېږي او لار ترې ورکوي [أَلَمْ يَجْعَلْ كَيْدَهُمْ فِي تَضْلِيلٍ] او کوم توليد، غځېدنه او پرمختګ به ونلري. دا داسې يو حقيقت دى چې د «ابتر» [پرې والي] له کليمې سره د کوثر په سورت کې تر ټينګار لاندې نيول شوى دى [إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ]. او په دې سورت کې د «تبّت» [پرې دي وي] له کليمې سره چې د اورلګاندو ځواکونو [لاسونو] پر خلاف يو شعار دى، بيان شوى دى [تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ]. انسان په دې «بندې کوڅې»، پاى ترلې او پرې شوې لار کې له زيان او خسران او نهيليو پرته بل څه ته نه رسېږي [وَالْعَصْرِ. إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ].

خو هغه کليمې چې د حق لارې د ځانګړنو په ستاينه کې کارول شوي دي په بشپړه توګه له پوچۍ او بې حاصلۍ [تضليل] او سراب او لاربندۍ او پرېوالي [ابتر – تبّت] سره توپير لري، د حق لارې د ستاينې په لړ کې له «کوثر» او «ماعون» سره مخامخ کېږو، چې هر دواړه د زياتوالي، ډکوالي او ځوښانوالي

(c) ketabton.com: The Digital Library

مفهوم لري. ددې لارې لارویان له الله او خلکو سره په تلپاتې تړون کې د لارې او سفر ستونزې زغمي او په پرله پسې توګه د الهي فیض له لایزالې سرچینې څخه ځواک اخلي [فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ]. دا هاغه لار ده چې هر څومره پرې مخکې ځو د باطلې لارې د تنګی او پایتړلتوب پر ځای، د حق د لارې پراختیا او ډېربنت او د الهي رحمت بې بریدو افقونو ته نژدې کېږو. دا یوه د الهي قرب او نژدېوالي لار ده او هغه بله د جهنم د ژوروالي لور ته یوه لار ده.

د سورت متن او د لُغتونو ترجمه:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ ﴿١﴾ مَا أَغْنَى عَنْهُ مَالُهُ وَ مَا كَسَبَ ﴿٢﴾ سَيَصْلَى نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ ﴿٣﴾ وَامْرَأَتُهُ حَمَّالَةَ الْحَطَبِ ﴿٤﴾ فِي جِيدِهَا حَبْلٌ مِنْ مَسَدٍ ﴿٥﴾		تَبَّتْ = غوڅ دې وي، نابود دې وي، نشت دې وي، لنډ دې وي ـ يَدَا = دواړه لاسونه ـ تَبَّ = هلاک دې وي، نشت کېږي، تباه شو ـ مَاأَغْنَى = ناړمن يې نکړ، ګټه يې ونرسوله، ـ مَاكَسَبَ = هاغه څه چې يې لاسته راوړي، هاغه څه چې يې ګټلي ـ سَيَصْلَى= ډېر ژر به وصل شي، ډېر ژر به داخل شي ـ ذَاتَ لَهَبٍ = شعله ور، لمبې والا، غرغندې والا ـ حَمَّالَةَ = اوچتوونکې، ډېره بارکښه، لېږدوونکې ـ الْحَطَبِ = خس او خاشاک، د سوخت لرګي، سوځند توکي ـ جِيدِ = غاړه، د تېر پاسنی برخه ـ حَبْلٌ = رسۍ، پړی ـ مَسَدٍ = د کجورو پاڼې او رښکې، د کجورو پټ، تاو شوی مزی، غښتل شوي تارونه ـ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ ﴿١﴾

د ابولهب دواړه لاسونه(۱) [د هغه د ظلم او اور لګونې ځواکونه] لنډ شول،(۲) او [په رښتیا چې] هلاک شو [= ناکام شو او موخې ته ونرسېد]

مَا أَغْنَى عَنْهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَ ﴿٢﴾

شتمنی او هاغه څه چې يې [له وسې او ځواکه] زیرمه کړي ول، هغه يې غني [او ناړمن] نکړ [عذاب يې له هغه لیرې نکړ] [= د هغه د کړنو پر پایلو يې له اخته کېدو مخنیوی ونکړ].

(c) ketabton.com: The Digital Library

سَيَصْلَى نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ ﴿٣﴾

ډېر ژر به د غرغنده لمبو والا[۳] اور کې ننوځي.[۴]

وَامْرَأَتُهُ حَمَّالَةَ الْحَطَبِ ﴿٤﴾

او د هغه ښځه د اورلګيتو خځلو خسبه ده[۵]

فِي جِيدِهَا حَبْلٌ مِنْ مَسَدٍ ﴿٥﴾

په غاړه [په تېر][۶] کې به يې [د کجورو له پاڼو] د غبتل شوو تارونو رسۍ وي.[۷]

تَبَّتْ	يَدَا	أَبِي لَهَبٍ	وَتَبَّ	مَا أَغْنَى	عَنْهُ	مَالُهُ
مات شول [لنډ شول]	دواړه لاسونه	د ابو لهب	او هلاک شو	غني [ناآړمن] نکړ	له هغه	مال د هغه

وَمَا	كَسَبَ	سَيَصْلَى	نَارًا	ذَاتَ لَهَبٍ	وَامْرَأَتُهُ	حَمَّالَةَ
او هغه څه	لاسته راوړي	ډېر ژر به ننوځي	اور	غرغنده لمبو والا	او ښځه د هغه	خسبه [لېږدوونکي]

الْحَطَبِ	فِي جِيدِهَا	حَبْلٌ	مِنْ	مَسَدٍ
خځلې [خس او خاشاک]	د هغه په غاړه کې	رسۍ	له	[کجورو د پاڼو له] تاو شوو تارونو

د سورت د مفرداتو لنډه تشريح:

۱ ـ «يَدَا» تثنيه ده يعني دوه لاسونه، او د اسلام د پيغمبر(ص) او د هغه د رسالت پر خلاف د ابولهب ټولو شيطنت وزمو هڅو او پاروونو ته نغوته کوي. څرنګه چې د يو انسان نيّتونه، موخې او مقصدونه د لاس په توسه د عمل او کړنو بڼه نيسي، «يد» [لاس] د ځواک او قدرت د اِعمال او پلي کولو نښه ده.

۲ ـ «تَبَّتْ» د «تَبَبَ» له ريښې مجازي مؤنث ماضي فعل دی [زيان يې وکړ]، چې پر ناکامۍ او تاوان دلالت کوي. په قرآن کريم کې دوه ځلې نور هم ددې فعل له م شتقاتو راغلي دي چې هر دواړه موردونه، تر نظر لاندې موخې ته له رسېدو مخکې د ماتې او ناکامۍ مفهوم لري او د فرعون د نقشې او نيرنګونو له سستوالي او خامۍ حکايت کوي: «...وَمَا كَيْدُ فِرْعَوْنَ إِلَّا فِي تَبَابٍ» [غافر۳۷ (۴۰:۳۷)]، «...وَمَا زَادُوهُمْ غَيْرَ تَتْبِيبٍ» [هود۱۰۱ (۱۱:۱۰۱)].

د قرآن ډېريو مفسرينو او ژباړونکو د «تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ» په بيانولو کې د ښېرا، غندنې او نفرين شعاري مفهوم کارولی دی، که څه هم د «تَبَّتْ» د کليمې په ريښه يې معنا کې، يو ډول قطع کېدل او غوڅېدل شتون لري، خو دا ډول معنا د زيان ليدلو او موخې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته له رسېدو څخه د لاس لنډېدو له لوازمو څخه ده او لېرې برېښي چې متعال خدای د پيغمبر(ص) له دښمنانو د يو دښمن پر ضد د غندنې او نفرين وزمه شعار ورکړی وي.

۳ ـ «لَهَبٍ» د اور لمبې او د لمر سوځنده شعلو، ځلاندو او وړانګو ته ويل کېږي، لکه څنګه چې د دروغ انګېرونکو د دوزخي سپوري په ستاينه کې راغلي دي: «...لَا ظَلِيلٍ وَلَا يُغْنِي مِنَ اللَّهَبِ» [مرسلات ۳۱ (۷۷:۳۱)] [نه د سپوري خاصيتونه لري او نه د لمر له سوځنده ځلاندو څخه مخنيوی کوي]. ابی لهب هم نه خير او ښېګڼه درلوده، او نه يې څوک له اورسوځولو څخه په امان کې وو. چې د هغه د دوزخي اور د لهبتوب ذات، د هغه په ذات او ضمير کې دننه والي ته نغوته لري، نه دا چې له بيرونه پر هغه ورتپل شوی وي. دې ته ورته چې په قرآن کې يې فرمايلي: د خدای د بل شوی اور حُطمه ده چې پرله پسې له زړونو څرک وهي. «نَارُ اللَّهِ الْمُوقَدَةُ. الَّتِي تَطَّلِعُ عَلَى الْأَفْئِدَةِ.» [همزه ۶(۱۰۴:۶) او ۷].

۴ ـ «سَيَصْلَى» د «صَلَى» له ريښې، د اور د لمبو په منځ کې ځای نيول دي. لکه څنګه چې موسی(ع) په هاغه سړې او تياره ژمنۍ شپې کې خپل کهول ته وويل: تم شئ، ما ته وړاندې يو څه اور برېښي، ښايي د هغه په رڼا کې کوم خبر واخلم يا يو څه له اوره تاسو ته راوړم چې پرې تاوده شئ «... قَالَ لِأَهْلِهِ امْكُثُوا إِنِّي آنَسْتُ نَارًا لَعَلِّي آتِيكُمْ مِنْهَا بِخَبَرٍ أَوْ جَذْوَةٍ مِنَ النَّارِ لَعَلَّكُمْ تَصْطَلُونَ» [قصص۲۹(۲۸:۲۹) او نمل۷(۲۷:۷)]، خو د سلامتۍ له دې اوره توديدل چرته، او د دوزخ د اور په تاو کې ځای نيول او سوځېدل چرته!؟ د دروغ انګېرونکو سوځند اورتوب، د هغوی د کړنو د وړانګو، سور اوروالی څرګندوي: «إِلَّا مَنْ هُوَ صَالِ الْجَحِيمِ» [صافات۱۶۳(۳۷:۱۶۳)] او «...إِنَّهُمْ صَالُو النَّارِ» [ص۵۹(۳۸:۵۹)].

۵ ـ «حَطَبِ» اغزي، خځلې، پيلوځه او خس او خاشاک ته ويل کېږي چې د اور د بلولو لپاره راټولېږي. دا ويي يو ځل بل هم په قرآن کې راغلي ده: «وَأَمَّا الْقَاسِطُونَ فَكَانُوا لِجَهَنَّمَ حَطَبًا» [جن۱۵(۷۲:۱۵)]. د عدالت غليمان او دښمنان [د عدالت ملو پر خلاف چې د جنت بناکوونکي دي] د جهنم لپاره اغزي، خځلې او خس او خاشاک راټولوي [خپله انرژي د اور په بلولو کې لګوي]. د مبالغې په توګه د «حمالة» ذکر کېدل د فتنې اچونې پر شدت دلالت کوي. له دې سره مل چُغلي او د نورو تر منځ انګل او غوغا ته «حمالة الحطب» وايي، په دې بڼه کې د «ابی لهب» د مېرمن [د ابوسفيان خور چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پيغمبر(ص) لومړی درجه دښمنه وه] نقش ، د بني هاشم او بني اميه تر منځ په جاسوسۍ او د شر اچولو په واسطه کېدو کې، ډېر ښه روښانه کېږي.

٦ ـ «جِيدِ» د ښځو د ټټر پورتنۍ برخې ته چې له غاړې سره نښتې ده، ويل کېږي چې غاړکۍ پرې ځای نيسي. د شهيدانو د سرلاري خبره ده چې وايي: «خُطَّ الموتُ على وُلدِ آدَمَ مَخطَّ القِلادَةَ عَلى جِيد الفَتاهِ» [د حق په لاره کې] د آدم بچو ته مرګ لکه د پيغلو پر غاړو د غاړکيو په څېر ښکلې او ګاڼلی دی. په عربي ژبه کې نورې کليمې هم لکه رَقَبه او عُنُق شتون لري چې د غاړې لپاره نور ويونه او مفهومونه دي [لاندې ذکر شوو آيتونه ته دې رجوع وشي: بلد۱۳(۹۰:۱۳)، نساء۹۲(۴:۹۲)، اسراء۱۳ (۱۷:۱۳) او ۲۹(۱۷:۲۹)].

دا تمثيل او تشبيه د يوې داسې ښځې مسخ شوی انځور څرګندوي چې د مرواريدو د غاړکۍ پر ځای يې، د خسو او خځلو د لېږدولو لپاره پېړ پړی پر غاړه اچولی دی! که لومړنی د فطري ښکلا نښه ده، دويمی د بارکشۍ او د نفس د اسارت نښه ده.

۷ ـ «مَسَدٍ» چې د دې سورة له نومونو څخه يو نوم دی او ښايي ډېر مشهور نوم له ټولو همدا دی، د هاغو رښتو او تارونو پر غښتل کېدو، تاوېدلو او اوبدل کېدلو دلالت کوي چې د وړيو او پنبې د تارونو او رښتو په اوبدون او جوړښت کې [د سپنسيو تاوولو او نسّاجۍ په صنعت کې] او هم د خرمنې او د کجورو د پاڼو د رښتو او تارونو په اوبدون او جوړښت کې څرګند دي.

د انسانانو لاسته راوړنې هم د ژوند په اوږدو کې په تدريج اوبدل کېږي او يو پر بل اېښوول کېږي او مجازاً د هغه د سرليک د غاړې چوپړوال او اړوند ګرځي: «وَكُلَّ إِنْسَانٍ أَلْزَمْنَاهُ طَائِرَهُ فِي عُنُقِهِ ...» [اسراء۱۳(۱۷:۱۳)]. آيا په «فِي جِيدِهَا حَبْلٌ مِنْ مَسَدٍ» کې د ابولهب د ماندينې هاغه سرليک نه ليدل کېږي، چې پخپله يې جوړ کړی؟

د مسد سورت له لومړي تر پنځم [۱ ـ ۵] آيتونو بشپړه تشريح:

د «مسد» سورة په پيل کې د «ابولهب» له نوم سره، چې ډېر مشهور هم دی مخامخ کېږو. دې موضوع ته مو له دې لامله نغوته وکړه چې خلک ددې سورة په اړه، په ځانګړې توګه په دې وروستيو کې ډېرې څرګندونې کوي چې دا پخپله په ډاګه کوي چې د «مسد» سورة له مطرحو او مشهورو قرآني سورتونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښخه دی. په هر حال، بېځایه به نه وي چې ددې سورة په منځپانګې او په دې نوم کې چې د سورة په پیل کې راغلی دی لږ تم شو او ډېره پاملرنه ورته وکړو.

تاسو به ډېر ځله په تلويزيونونو او په نورو رسنيو کې تبصرې اورېدلي وي چې يو شمېر وګړي د قرآن په ډېريو سورتونو ملنډې وهي، په ځانګړې توګه ددې سورت په اړه چې وايي؛ د مسلمانانو خدای شعار ورکړی دی «د ابولهب لاسونه دې پرې وي». او دا چې ولې هاغه څوک چې ايمان يې نه دی راوړی وغندل شي، لعنت او نفرين شي او لاس يې پرې او غوڅ وغوښتل شي او هغه هم د خدای تعالی له لورې. نو دا څرګندوي چې د مسلمانانو کتاب ستغ، سخت او له تاوتريخوالي ډک کتاب دی دا ښنګه خدای دی چې فرمان يې ورکړی چې د هغه انسان لاس دې پرې کړل شي، چې بس ايمان يې نه دی راوړی.

زموږ يو دوست او ملګری ښاغلی «نکته دان» چې تکړه قرآن پيژندونکی دی نقل کوي چې يو ځلې د يو شمېر افغانانو له لورې د هغوی مجلس ته وروبلل شو هغوی غوښتل چې د بحث په بهير کې پر اسلام او قرآن د اعتراض په پايله کې نوموړی ملامته کړي، د مجلس له پيل کېدو سره سم يې پر قرآن اعتراضونه پيل کړل چې په الهي کلام کې دا ښنګه کېدی شي د يو انسان پر ضد چې هغه هم د پيغمبر خپل سکنی تره دی دا ډول د لاسونو د غوڅېدو شعار ورکړل شي، نوموړي هغوی ته په خطاب کې وويل؛ دا چې تاسو په قرآن نه پوهېږئ، دا ستاسو خپله ګناه ده او که نه، لومړی دا چې ابي لهب د پيغمبر د تره نوم نه بلکې لقب يې دی، د هغه خپل نوم عبدالعزی وو دا لقب يې ورته له دې لامله ورکړی وو چې هغه ډېر اورلګاندی وو او تل به يې د مخالفت او جګړې اور ته لمن ته وهله. او بله دا چې د لهب معنا د اور لمبه يا شعله ده، په قرآن کې د هغه د نوم پر ځای د هغه لقب ته نغوته کول دا رسوي چې هغه ته په اشارې کولو سره يې د زمانې او د راتلونکو زمانو ټولو هاغو کسانو ته چې اور بلوي او د مخالفتونو او جګړو اور ته لمن وهي، او په مجازي توګه يې ټول هاغه کسان

(c) ketabton.com: The Digital Library

رانغاړلي دي چې د تاريخ په اوږدو کې په يوه بڼه نه يوه بڼه يې د اور لـه لمبې يا شعلې سره اړيکه وي، او د خير پر ځای تل د جګړې او مخالفت اور تـه لمـن وهي. د اور لمبې او شعلې د هغه د وجود له دننه هرې خوا تـه خپرېږي او تـل شر زېږوي، قرآن وايې دداسې وګړو لاسونه به لنډ او غوڅ وي او کومې پايلې ته به ونرسېږي، او په پای کې به ناکام او نهيلي وي . نومورړی وايـي؛ چـون ددوی اړيکه د افغانستان د چپيانو له هاغې ډلې سره وه، چې له نوم سره يې شـعله مـل وه. ددې خبرې په اوږدو سره هغـوی سرتيټـي، خجـل او غلـي شـول. پـه دې ترتيب له هاغه مجلس څخه چې هغوی کومې موخې او پـايلې تـه پـه تمـه ول، نيمګړې شوه او مجلس د هغوی د موخو او هيلو پر خلاف پای ته ورسېد.

ددوی ستونزه له قرآن سره په مخامخ کېدو او مطالعه کـې هـم بېسـوادي ده، او هم بدنيتي. د «آل عمران» په سورة کې يې دې ډول انسانانو ته نغوته کـړې ده، او راغلي دي چې؛ ددې کتاب آيتونه پر دوو برخو محکماتو او متشابهاتو ويشـل شوي دي: «فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم زيغٌ» خو هغوی چې په زړه کې يې کوږوالی او بېلارېتوب دی «فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ» [آل‌عمـران ۷ (۳:۷)] هاغـه څه چې ورته او متشابه دي پلټي، هغوی فتنې پسې دي؛ او په حقيقت پسـې نـه دي. دا راز کسان يوازې په پلمـو پسـې ګرځـي او يـوه بهانـه پيـدا کـوي، او پـه همدې بڼه مطلبونه مخکې او وروسته کوي او يو لړ ظواهر تـرې را اخلـي، هغـه هم د خپلې پوهې او درک او د خپل ځان لپاره د توجيهاتو تر بريده.

خو دويم لېد؛ د لومړي پر خلاف دی [چې لـومړي لېـد د بـد نيـت لـه مخـې يـو لړ مسئلې مطرح کوي او اسلامي شخصيتونو ته يې ښکنځلې او ځورلې کولې]، پـه دوهـم لېد کې چې زموږ ځينې ډېر ښاغلي او مسلمان انـديال او پوهـان هـم دي چـې خپل ځانګړې نظريات نه يوازې ددې سورت په اړه، بلکـې د ټـول قـرآن پـه اړه لري. ددوی د لېد پر بنسټ، چې معتقد دي قرآن د پيغمبر خبره ده او پيغمبر د قرآن راوړونکی نـه بلکـې د قـرآن پنځګـر دی، دوی وايـي طبيعـي ده د هاغـه

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضـرت له حال سره متناسب، کله چې مسرور او خوښ وو، د قرآن مطالب يـې انډول، موزونتر، روان او فصيح بيان کړي دي او کله چـې سـتړی او خواشـينی وو، آيتونه په ټيټه سطحه بيان شوي دي. لکه د شاعرانو او ليکوالانو په څېر چې د هغوی فکري توليدونه د هغوی د ژونـد د روحـي وضـعيتونو او حـالتونو تـابع دي. او له هغې ډلې يې همدې سورة ته نغوته کړې چې ددوی په نظر کې اصلا له نورو سورتونو سره انډولتيا او برابروالـی نلـري او حتـا د پيغمـبر خپلـې ډېـرې خبرې او کلېمې له دې سورة څخه ډېرې اوچتې او فصېحې دي. نو له همـدې لامله دا ډول نتيجه اخېستنې څرګندوي چې بايد په دې سورت کـې ډېـره ژوره ځيرنه او څېړنه شي.

زموږ له نظره، ددې خبرې اصل چې ځېنو سورتونو ته په لومړيتوب قايل شـو او د هغوی تر منځ يو ډول تبعيض وګڼو منطقي نه دی.

سمدم لکه ددې په څېر چې وغواړو د خپل بدن غړو تـه يـو پـر بـل لومړيتـوب قايل شو، او مثلاً چې ووايو ماغزه له نورو غړو څخه ډېـر بهـتر دي، يـا سـترګې د پښو له نوکانو ډېرې غوره دي او نوکان هيڅ په درد نه لګـي. دا مسـئله سـړي تـه هاغه ټوکه را په زړه کوي. چې وايې:

د بدن غړو او اجزاؤ يو تر بله بحث کاوه او هر يوه غوښتل خپل ځـان پـر نـورو غوره څرګند کړی، تر دې چې نوبت هاغه غړي تـه رسـېږي چـې البتـه د نـوم اخيستل يې له نزاکته لېرې دی او د ذکر وړ نـه دی. پـه هـر حـال غوښـتل يـې ووايي؛ د بدن هر غړی پخپله خپل ځانګړی اهميّت لـري، او د ټـوکې پـه توګـه ددې مطرح کول ددې لپاره وو چـې دا مفهـوم څرګنـد کـړي چـې کـه د بـدن ځېنې غړي کار ونکړي نور غړي هم له کاره لوېږي.

مقصد دا چې د انسان وړه ګوته يا کوم غاښ که خوږ شي، ټول بدن يې له کـړاو سره مخامخ کېږي او له هغه سره هيڅ غړی نشي کولی خپل کار په سمه توګه سر ته ورسوي. نو، دا ټول غړي يوه ټولګه ده چې يو تر بله کار کوي او يـو لـه، بـل

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره همغږي دي او نه شي کېدی وواېو چې کوم يو يې غوره دی او موږ ته يې ارزښت او اهميت تر نورو ډېر دی. ټول ارزښتناک او ګټور دي. ددې ټولګې له غړو هر يو يې پر خپل ځای ګومارل شوی او اړين دی.

اوس په دې سورة کې هم کېدی شي چې موږ ورته له عرفاني ليده وګورو او وواېو، چې ښه، ددې سورة د غندنې اړخ عرفاني جنبه نه لري، يا که اديبانه ليد ولرو او وواېو چې د وينا د ښکلا او روانۍ له مخې د کلام الله نورو آيتونو ته نه رسېږي، يا د مبارزې او انقلاب او جهاد اهل اوسو او وواېو دا سورة له دې اړخه بې ارزښته دی، يا که علمي او پوهنيز ليد ولرو او له دې ليد سره دې سورة ته وګورو؛ خو په هر حال هر يو له دوی، له خپل ځانګړي ليده اعتبار لري، په داسې حال کې چې دا سورة بايد له خپل اړخ او د هاغو مسئلو له ګوډه چې مطرح کړې يې دي وليدل شي، او تر څېړنې لاندې ونيول شي.

دا سورة د ابولهب او د هغه دښځې په اړه دی. چې دا دواړه ښځه او مېړه په فوق العاده توګه شقيان ول؛ داسې ښځه او مېړه، چې مېړه يې له بني هاشم وو او ښځه له بني اميه. ابولهب د هاغه چا لقب دی چې اصلي نوم يې «عبدالعُزّى» دی. لکه د پيغمبر^(ص)^ د پلار نوم چې «عبدالله» دی، يعنې د الله بنده، «عبدالعُزّى» هم يعنې د عُزّى بنده. چې عُزّى د قريشو د ستر بُت نوم وو.

قريشو درې ستر بُتان درلول: لات او مَناف او عُزّى؛ سمدم لکه ربّ او الله او مَلِک، هغوی خپل درې ستر بُتان پر دې درې نومونو نومولي ول. دا عبدالعزّى کوم پردی سړی هم نه وو، د پيغمبر خپل سکه تره وو. د پيغمبر^(ص)^ د بعثت پر مهال له نهو ترونو څخه څلور يې ژوندي ول: عباس، حمزه، ابوطالب او يو يې هم همدا «عبدالعُزّى» وو، هغه سر بېره پر دې چې د پيغمبر تره وو د پيغمبر^(ص)^ د دوو زومانو پلار هم وو؛ يعنې د پيغمبر^(ص)^ د دوو لوڼو «رقيه» او «ام کلثوم» خُسر وو. «عبدالعُزّى» او پيغمبر^(ص)^ تر دې بريده کورنۍ نژدې اړيکې درلودې. او «عبدالعُزّى» د بني هاشم له کورنۍ، د عبدالمطّلب له زامنو څخه وو. نو، وينو

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د پيغمبر^(ص)^ له قومه دی او ډېر نژدې خپلوان يې دی. له دې ټولو سره، دا سړی د پيغمبر^(ص)^ له تر ټولو ډېرو کينه کښو او سترو دښمنانو څخه وو. هغه څوک چې د پيغمبر تره او د هغه نژدې فاميل وو، له هغه سره په دښمنۍ کې يې هيڅ حد او بريد نه پېژانده. دا سړی هاغو دوستانو ته ورته وو چې له شا خنجر وهي. هغه مهال چې پيغمبر^(ص)^ او د هغه پليونان د ابی طالب په شِعب کې، په فشار کې ول او بايکاټ شوي ول او هيچا حق نه درلود له هغوی سره اړيکه ونيسي ـ چې تر شپږو مياشتو دې وضعې دوام درلود، يا د ځېنو په وينا تر دوه، درې کالو پورې، چې په تاريخ او سيرت کې يې پوره موده څرګنده نه ده ـ په هر حال په دې موده کې دوی په بشپړه توګه بېل او جلا شوي ول دا سړی پر هغوی د فشار له اصلي لاملونو څخه وو. له پيغمبر سره دښمني يې، د ټولو مشرکينو په نسبت زياته وه.

خو نوم يې ولې «ابولهب» شو؟ «لَهَب» يعنې د اور لمبه. ځېنو ويلي چون مخ يې تک سور او سپين وو، له ورايه به داسې ښکارېده چې پر مخ يې اور بل شوی وي، له دې لامله يې دا نوم پرې کېښود؛ او ځېنو نورو ويلي څرنګه چې ډېر اوربغرکی او اورلګاندی سړی وو او ډېر شيطنت يې درلود او ډېره اورلګونه يې کوله، دا نوم يې ورته ورکړی وو. په هر حال هر لامل چې وو، دا يو لقب دی چې خپل قوم يې ورته ورکړی وو.

قرآن همدا د «ابولهب» کليمه چې ددې قول پر بنا د هغه کنيه وه، د هغه د نوم لپاره غوره کړې ده له دې څرګندونې سره چې دا، يو ملتهب يعنې اور لګاندی سړی دی، او ددې سړي له وجود څخه اور غرغنډې او لمبې کوي.

اوس، دې سورة ته پاملرنه وکړئ چې خپله شخصاً ده ته د هغه پر نامه نه غواړي نغوته وکړي، بلکې د هغه د اورلګاندي صفت ته اشاره لري، د هغه پر دې ځانګړنې ټينګار شوی چې جګړې ته د سکروټو راوړونکی او اوربلوونکی دی،

(c) ketabton.com: The Digital Library

يعنې پر هاغه صفت يې بريد شوی دی چې د اسلام د پيغمبر او د هغه د دعـوت په وړاندې يې له ځانه څرگند کړی، نه د هغه پر ذات.

د قرآن د پای په څلورو سورتونو کې، څلور ځله د «قُل» کليمه ددې سورتونو په پيل کې کارول شوې ده، چې دې سورتونو ته «چهار قُل» يا څلور قُل وايي، چې هرومرو به مو اوريدلي وي. البته په قرآن کې پنځه سورتونه دي چې د قُل له کليمې سره پيل کېږي [يو يې د قرآن (۷۲) يعنې د جن سورة دی «قُلْ أُوحِيَ إِلَيَّ أَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِنَ الْجِنِّ ...»] او دا څلور سورتونه چې د کتاب په پای کې ځای پر ځای شوي دي: قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ، قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ، قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ او قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ. دوه سورتونه «نصر» او «مسد» له دې څلورو سورتونو څخه تر يوه وروسته راغلي دي. يعنې د کافرون له سورة څخه وروسته يې، دا دوه سورتونه د پرانتز په توگه راوړي دي، چې لومړنی [د نصر سورة] د پيغمبر او مؤمنانو نهايي سرليک څرگندوي او بيانوي چې په پای کې به نصرت او سوبې ته ورسېږي او هغه مهال چې شرايط او چمتووالی، ظرفيت او وړتيا يې ومونډله، د الله نصرت به پر هغوی راشي او خلک به پوځ پوځ او ډلې ډلې د الله دين ته وارد شي. نو، د «نصر» په سورة کې د مؤمنانو مثبت سرليک څرگندوي، او زموږ تر بحث لاندې سورة کې، يعنې د «مسد» په سورة کې د هغوی د دښمنانو منفي سرليک او بده پايله، څرگندوي.

د پيغمبر(ص) د نهضت اصلي دښمنان کوم کسان ول؟ څوک د پيغمبر کينه کښ دښمن دی؟ چې اورلگونه يې کوله. او کوم سرليک د هغوی په انتظار کې دی؟ هغوی، د مؤمنانو برعکس، [چې په پايله کې به د مؤمنانو برى په برخه شي] لاسونه به يې غوڅ شي؛ پرې او جلا به شي، کار او اند به يې غځېدنه او پرله پسې توب ونمومي. «تَبَّتْ يَدَا...» يعنې وايي؛ د هغوی شاتنۍ او دنباله همدا له اوسه پرې ده. د پيغمبر(ص) او د اهل ايمان نهضت به ببرې او ثمر ته ورسېږي او خلک به ډلې ډلې، دې مکتب، هيلې او مرام ته وارد شي. لکه څنگه چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

همداسې وشول او د ټولې ټاپووزمې وګړي له دې اند او غورځنګ سره يو ځای شول. پايله يې برى دى او د مسلمانانو سوبه، په داسې حال کې چې له ابولهب څخه به، کوم نوم او اثر پاتې نشي. لکه څنګه چې پاتې نشو او په هلاکوونکي ناروغتيا ومړ، او هم موخه يې او هم دى پخپله او د هغه ټول آثار او شته له منځه ولاړل. نو، وينو چې دوه بهيره او دوه جبهې چې يوه د بلې پر وړاندې او ضد واقع دي، بيانوي. نو د هاغو څلورو سورتونو يا څلور قُل په منځ کې يې، د دوو [مثبت او منفي] لارو د پايلې پر بيان پاملرنه کړې ده؛ مثبت يې چې له دې مخکې مو ولوست، [د «نصر» سورة]، او منفي يې چې همدا د «مسد» سورة دى، چې په لاندې ډول توضيح ورکوو:

لنډ او پرې دې وي د اور بلوونکو لاسونه:

دا سورت د «ابی لهب» پر خلاف له شعار سره پيل کېږي، هر يو شعار پر يو ډول اراده او آهنګ دلالت کوي. چې خپله هيله او ارزو، په مثبت يا منفي لور کې، د يو لړ لنډو کليمو په قالب کې بيانوي. د انسانانو اعتقادي يا سياسي هيلې او ارزوګانې دا ډول نه دي چې تل خارجي او عيني تحقق ومومي، د شعار ورکول، يوازې قلبي لېوالتيا او د هغوی د حرکت لوری څرګندوي. خو هاغه څه چې الله تعالی د شعار په بڼه مطرح کوي قطعي او مسلّم دی او د هغه د مشيّت ثابت لوری څرګندوي. او که نه، خدای تعالی خو له قلبي اغېزو او نفساني انفعالاتو پاک دی، چې د يو بنده پر خلاف شعار ورکړي.

البته په قرآن کې دوه ځلې د«قاتلهم الله أنّى يؤفكون» مفهوم کارول شوی دی، [توبه۳۰(۹:۳۰) او منافقون۴(۶۳:۴)] چې ژباړونکو د «قاتلهم الله» جمله په «خدای دې دوی ووژني، يا خدای دې دوی هلاک کړي» ژباړلې ده، په داسې حال کې چې کوم خدای چې د موجوداتو ژوند او مرګ د هغه په لاس کې دی که وغواړې څوک ووژني نو شعار ته کومه اړتيا نلري. ددې کليمې اصل د جنګ په مفهوم هم کارول شوی دی، چې مطلب يې د دښمن د حرکت ودرول او بې

(c) ketabton.com: The Digital Library

اثره کول دي. لکه څنګه چې په عربي ژبه کې د شرابو د تريخوالي او تېزوالي نيولو او پخولو ته هم «قتل الخمر» وايي. د «تبّت» معنا «پرې او لنډ دې وي» هم له «قاتلهم الله» سره ډېره نږدې ده او هر دواړه د کافرانو د اور لګوني د اغېزو د ودرولو او خنثی کولو لپاره يوه غوښتنه، مشيّت او اراده څرګندوي.

پر دې ترتيب هغه معنا چې ښايي د «تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ» له آية څخه استنباط شي، د ابي لهب د ښي او کيڼ لاس له پرې کېدو څخه ډېره پراخه او وسيع ده. الهي مشيّت داسې حکم کړی دی چې د «ابي لهب سانو» توان او هڅه او قدرت، قوت او ځواک دې غوڅ او منقطع وي او په پای کې دې د هغوی د تجاوز او تيري لاسونه د خدای له بندګانو څخه لنډ شي. که څه هم دا څو ورځې تېرې، ظلم او ستم کوي، خو دا د هاغې مودې او محدود مهلت له لامله دی، چې خدای تعالی د انسانانو د ابتلاء او ازمېښت لپاره له واک او اختيار سره هغوی ته ښيلې او ګومارلې دی. سره له دې چې هغوی ته د عمل ډګر او د امتحان مهلت ورکوي خو د الله طرحه او تدبير [کيد] استوار، ټيکاو او ټينګ دی. «وَأُمْلِي لَهُمْ إِنَّ كَيْدِي مَتِينٌ» [اعراف۱۸۳(۷:۱۸۳)] چې په پای کې به هيڅوک ونشي کولی د هغه د عدالت له منګولو وتښتي. او په پايله کې به هرومرو د ناسمې لارې تلونکي له سراب او بنديز سره مخاخ کېږي.

لکه څنګه چې مخکې مو وويل: ابی لهب د رسول الله د تر ټولو زيات کينه کښ دښمن، يعني عبدالعزّی کُنيه وه، که محمد(ص) وياړ کاوه «عبدالله» دی، د هغه د دښمن نوم عبدالعزّی، يعني د بت بنده وو! [عزّی، د قريشو ستر بت وو] دا چې قرآن د خپل دوديز روش پر خلاف په دې سورت کې د يو شخص نوم مطرح کړی دی هرومرو يو لامل لري چې نه ښايي بې توپيره ترې تېر شو. د پاملرنې وړ ژوره خبره په دې کې ده چې د نوم پر ځای يې، د هغه کُنيې ته نغوته کړې ده، چې کټ مټ اسم با مسمی هم دی. داسې يوه کنيه چې د ابی لهب ټوليزه ستاينه او د هغه د صفتونو لنډيز دی او د هغه د شخصيت بڼه په سمه توګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

خرګندوي. ګواکې د هغه معاصرو او هم مهالو وګړو د هغه د سور مخ يا اورلګونې يا د اور تړوته والې له لامله په دې نوم نومولی وو! په هر حال کې دا نوم که له هر لامله پرې ايښوول شوی وي، هاغه څه چې له هغه په تاريخ کې نقل شوي دي د کينې، حسد او دښمنۍ له هاغه سوزوونکي اور څخه حکايت کوي چې د هغه له دننه يې لمبې وهلې، هاغه اور چې هغه يې، د هاغه مهال د دود، رسم او سنت پر خلاف ، د خپل قوم او نژدې خپلوانو پر وړاندې جګړې او مقابلې ته اړ کړ. ابی لهب سره له دې چې د بنی هاشم له زوزاته وو او د عبدالمطلب [د قريشو د مشر] له زامنو څخه ګڼل کېده او د پيغمبر تره او د هاغه حضرت د زومانو پلار وو، له دې حال سره يې د ټولو قريشو په نسبت له هغه سره تر ټولو زيات پردی چلن کاوه. په داسې حال کې چې د هغه مهال قبيلوي تړونونو په طبيعي توګه حکم کاوه؛ چې لږ تر لږه د بني هاشم په څېر چې حتا تر اسلام راوړو مخکې يې له پيغمبره د هغه د دښمنانو پر وړاندې دفاع کوله، او له محمده يې د خپل خوش چلن خپلوان په عنوان ملاتړ کاوه، خو ابې لهب نه يوازې دا چې داسې ونکړل، بلکې له يو مخې يې له بني هاشم سره پرېکون وکړ، او هاغه تړون يې لاسليک نه کړ چې د هغې پر بنسټ بايد ټولو هاشميانو له حضرت رسول اکرم^(ص) څخه تر پايه ملاتړ کاوه او ابی لهب يوازېنی هاشمي وو چې داسې يې ونکړل او د کهول او قوم پر خلاف له بني اميه سره، چې مېرمن يې [ام جميل د ابوسفيان خور] له هغوی وه، يو ځای شو او له سنګدلۍ او لجاجت سره په هاغه توطئه او تصميم کې شريک شو چې په توسه يې پيغمبر^(ص) او مؤمنين د دوو يا دريو کلونو لپاره ګوښه او په اقتصادي محاصره او د ابيطالب په شِعب کې په محبوس کېدلو محکوم شول. ابي لهب له دننه يو دښمن او د خيانت هاغه لاس وو چې په زهرو ککړ خنجر يې د پيغمبر پر شا واهه. هغه د پيغمبر پر ضد د اورپکۍ او اورلګاندۍ داسې مصداق وو چې تل به حضرت رسول^(ص) ته په پېټوني او پېټنځای کې کېناسته چې د هغه له بلنې مخنيوی وکړي او هر مجلس او هره ناسته يې ګډه وډه کړي؛ او له خپلې تېزې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژبې او د لیونو په څېر حرکتونو سره به یې ګډوډي رامنځته کوله چې د حضرت رسول اکرم(ص) خبره د چا غوږ ته ونرسېږي او د چا په زړه کې ځای ونه نیسي. له رسول الله(ص) او د هغه له بلنې سره د دښمنۍ په اړه د بني امیه او د هغوی د هم پیمانانو اند او پلمه، د جاهلیّت له تعصب او د خپلو بتانو د حریم له ساتلو څخه زیاته، دا وه چې ګواکې هاغه حضرت غوارېي ځواک لاسته راوړي او د بني هاشم سروري او مخورتوب زیات کړي. خو په دې راز دښمنۍ کې د ابولهب انګېزه له تعصب او تیېتوالي او د هغه د اموي مېرمنې د هڅونې او پارونې له ګوډاګیتوب کېدو پرته، نور څه نه ول.

طبري د عبدالله بن عباس(رض) او حضرت علي(رض) په حواله نقل کوي: چون د «وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ»[شعراء۲۱۴(۲۶:۲۱۴)] آیة نازل شو، د خدای تعالی(ج) رسول(ص) د عبدالمطلب د کهول ټول غړي راوبلل ددې لپاره چې د الله پیغام هغوی ته ورسوي... نو همدا چې د الله رسول(ص) وغوښتل په خبرو پیل وکړي، ابولهب ترې مخکې شو او ویې ویل: پر تاسو یې سحر کړی او په ګډو وډو خبرو یې مجلس ګډوډ کړ او حضرت رسول اکرم(ص) هیڅ خبره ونکړه، او خلک خپاره شول. همدا راز طبري د ابن عباس په حواله لیکلي: «یوه ورځ پیغمبر(ص) د بطحاء لور ته لاړ. غره ته پورته شو آواز یې وکړ، ویې ویل: ــ [يَا صَبَاحَاهُ، يَا صَبَاحَاهُ!] ــ [د «صباح» د کلیمې انتخاب ددې لپاره وو چې، تل به یرغلونه ګهیځ وختي په نابېره توګه واقع کېدل]. کله چې د مکې خلکو دا غږ واورېد، ویې ویل: څوک دی چې فریاد کوي؟ وویل شول: «محمد» دی، ټول جمعیت د هاغه حضرت پر لور لاړ، هغه د عربو قبیلو هر یوې ته په نامه غږ کړ، «ای خلکو! چمتو شئ او راشئ»، قریش راټول شول او ویې ویل تاته څه درشوي؟ پیغمبر وفرمایل: «أَرَأَيْتُم اِنْ حَدَثْتُكُمْ أَنَّ الْعَدُوَّ مُصْبِحُكُمْ أَوْ مُمْسِيكُمْ؟ أَكُنْتُمْ مُصَدِّقِيَّ؟» څه نظر لرئ که تاسو ته مې اعلام کړی وای چې دښمن ګهیځ مهال یا د شپې پر مهال په تورتم کې پر تاسو یر غل کوي آیا زه به مو رښتینی نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګڼلم؟ هغوی وويل: هو! هرو مرو مو رښتينی ګڼلي، حضرت ورته وويل: «فَإِنِّي نَذِيرٌ لَكُمْ بَيْنَ يَدَيْ عَذَابٍ شَدِيدٍ» نو زه له يوه سخته عذابه تاسو خبروم چې په مخکې يې لرئ. هاغه مهال ابولهب وويل: تباً لَکَ! أ ما جَمَعْتَنا اِلاّ لِهذا؟! – زيان او مرګ دې پر تا وي! آيا د همدې لپاره دې موږ ته غږ کړ او راټول دې کړو؟!

نو ځکه له دې وروسته الله تعالی^(ج) وفرمايل: « تَبَّتْ يَـدَا أَبِـي لَهَبٍ وَتَبَّ»:

«تَبَّتْ»: تباه شو. هلاک شو. نشت او نابود شو. «تَبَّتْ» د «تَبَبَ» له رېښې مجازي مؤنث ماضي فعل دی [زيان يې وکړ]، چې پر ناکامۍ او تاوان دلالت کوي. دا فعل د بددعا، غندنې او خبرو لپاره دی، او د هلاکت او نابودۍ په معنا دی: يعنې هلاک او نابود دې وي! په قرآن کريم کې دوه ځلې نور هم ددې فعل له مشتقاتو راغلي دي چې هر دواړه موردونه تر نظر لاندې موخې ته له رسېدو مخکې د ماتې او ناکامۍ مفهوم لري او د فرعون د نقشې او نيرنګونو له سستوالي او خامۍ حکايت کوي: «...وَمَا كَيْدُ فِرْعَوْنَ إِلَّا فِي تَبَابٍ» [غافر٣٧(٤٠:٣٧)] او د فرعون مکر [او تدبير] [د هغه] له زيان [او تباهۍ] پرته بل څه نه وو، «...وَمَا زَادُوهُمْ غَيْرَ تَتْبِيبٍ» او له هلاکت پرته يې څه ورزيات نکړل [هود١٠١(١١:١٠١)].

«يَـدَا أَبِـي لَهَبٍ»: د ابو لهب دواړه لاسونه. چې د کلّ تسميه د جزء په اسم ده او له لاس څخه مطلب د هغه ذات او ځواک دی. «يَدَا» تثنيه ده يعنې دوه لاسونه، او د اسلام د پيغمبر^(ص) او د هغه د رسالت پر خلاف د ابولهب ټولو شيطنت وزمو هڅو او پاړَونو ته نغوته کوي. څرنګه چې د يو انسان نيّتونه، موخې او مقصدونه د لاس په توسه د عمل او کړنو بڼه نيسي، نو «يد» [لاس] د ځواک او قدرت د اِعمال او پلي کولو نښه ده.

«تَبَّ» هلاک او نابود شو. چې د مخکينۍ غندنې د تحقق او واقع کېدو د بيان لپاره ماضي فعل دی او له قطعي او جوت راتلونکې خبر ورکوي. [زيان او هلاکت دې د ابو لهب پر دواړو لاسونو وي چې، زيان موندی او هلاک شوی دی] د تـبّت او تبّ دوه فعلونه، د غندنې او نفرين په معنا «لنډ او نشت دې وي» يا د خبر په

(c) ketabton.com: The Digital Library

توګه «لنډ او نشت شوي دي» يا يو يې غندنه او بل يې خبر دی يا ددې پر عکس دی. د تبّت د فعل نسبت، دوو لاسونو [يدا] ته د هغه په هڅو او د کارونو په پايله کې د نوموړي پر زيان او ماتې دلالت کوي، ځکه چې [يد] لاس د کار او د نيتونو او اخلاقو ښکارندوی دی، د هغه تثنيه [يدا] ګواکې پراخو هڅو ته اشاره ده. او تبّ د شخص ابولهب په اړه دی.

نو تَبَّتْ يعنې پرې کړې دي وي. تباب چې د «تَبَّتْ» مصدر دی د هلاک او نابودی او ټوټه ټوټه کېدو په معنا دی، چې د غندنې لپاره دی. يَدَا، او په واقعيت کې«يدانِ»، يعنې دوه لاسونه؛ د ابولهب دوه لاسونه. وَ تَبَّ او غوڅ شول، او نشت دي وي، چې دا د مخکينۍ غندنې او دعا د واقع کېدو بيان دی. نو پاملرنه وکړئ چې له «يَد» څخه کوم مطلب اخېستل کېږي؟

هغوی چې په رسنيو کې پر دې سورة نيوکې کوي هغوی انګېرې چې مطلب يې همدا فزيکي ګوتې او لاسونه دي، په داسې حال کې چې په قرآن کې «يَد» په نورو معناو هم راغلی دی؛ دا کليمه نه يوازې د انسان په اړه، بلکې په ځلونو د الله په اړه هم کارول شوې ده او تل د کليمې استعاره ای معنا لري. مثلاً وايي: «... يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ ...» [فتح۱۰(۴۸:۱۰)] د الله لاس له لاسونو د پاسه دی. يعنې څه؟ د خدای لپاره خو نشو کولی لاس قايل شو. يا په بل ځای کې وايي: «... بِيَدِكَ الْخَيْرُ ...» [آل‌عمران۲۶ (۳:۲۶)] موږ هم کله چې تعبير کوو چې مثلاً خدايا خير او نيکي ستا په لاس کې ده. نو، يَد دلته د قدرت او ځواک په معنا دی. يا «... قُلْ إِنَّ الْفَضْلَ بِيَدِ اللَّهِ...» [آل عمران۷۳(۳:۷۳)] ووايه په تحقيق سره فضل د الله په لاس کې دی. دا ډول تعبيرونه په پښتو کې هم لرو. يا دا چې «قُلْ مَنْ بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ ...» [مؤمنون۸۸(۲۳:۸۸)] ووايه دا چې د هر څيز سمبالونه او واکمني د الله په لاس کې ده. يا هغه چا ته چې د خپل پالونکي څښتن له آيتونو څخه يې مخ اړولی دی؛ وايي: «... مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ ...» [کهف۵۷(۱۸:۵۷)] هماغه څه دي چې په دوو لاسونو يې له

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخکې لیږلي دي، یعنې مخکې له دې چې په آخرت کې د خدای په درشل کې حاضر شي، په داسې حال کې چې زموږ ډېر کارونه په فکر او ژبه دي، نه زموږ د لاسونو په توسه. نو «ید» په دې موردونو کې مجازي حالت لري. د انسان کړنې او لاسته راوړنې هم سره ددې چې له ژبې او سترګو او غوږونو سره سرته رسېدلې وي، «ید» ته یې نسبت ورکول کېږي او انسان ته د هاغه څه پر بنسټ چې، د هغه دوو لاسونو «یداه» سر ته رسولي، جزا ورکول کېږي. [چې دوه لاسونه د انسان د تصمیم او ارادې د تحقق او ځلا ښکارندوی دي]: «ذَٰلِكَ بِمَا قَدَّمَتْ يَدَاكَ...» [حج۱۰(۲۲:۱۰)] دا همغه څیز دی چې ستا لاسونو له مخکې رالیږلي دي.

کله هم د تصمیم، ارادې او اجازې معنا ورکوي چې په یو ډول د هماغه ځواک اثر او نتیجه ده. لکه چې وایي: «...بِيَدِهِ عُقْدَةُ النِّكَاحِ...» [بقره۲۳۷(۲:۲۳۷)] یعنې هغه څوک چې د نکاح تړون د هغوی په لاس کې دی. مثلاً هلک او جینۍ یا پخپله واده کوي یا د هاغه چا په توسه چې د هغوی عقد او نکاح د هغه په لاس کې ده؛ یعنې مثلاً د جوړې له دواړو څخه د یوه یا د دواړو واک د هغوی له پلار یا نیکه سره دی؛ چون کېدی شي د هغوی د ټیټ سن له لامله، د هغوی یا له هغوی څخه د یوه واک مثلاً له پلار یا نیکه سره وي.

د قرآن ډېریو مفسرینو او ژباړونکو د «تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ» په بیانولو کې د ښېرا، غندنې او نفرین شعاري مفهوم کارولی دی، که څه هم د «تَبَّتْ» کلیمې په ریښه یې معنا کې، یو ډول قطع کېدل او غوڅېدل شتون لري، خو دا ډول معنا د زیان لیدلو او موخې ته له رسېدو څخه د لاس لنډېدو له لوازمو څخه ده او لیرې بریښي چې متعال خدای د پیغمبر(ص) له دښمنانو د یو دښمن پر ضد د غندنې او نفرین وزمه شعار ورکړی وي.

او همدا راز په دې سورة کې له «لاس» څخه مطلب هم، د ابولهب دا مادي او فزیکي لاس نه دی؛ بلکې لاس دلته په مجازي توګه کارول شوی دی او د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځـواک او قـدرت ښـکارندوی دی؛ یعنــي هاغـه؛ د شرک ځـواک، د مخالفـت ځواک، د دښمنۍ ځواک، چې له پیغمبر سره مقابله کوي او غواړي چـې اسلام نشت کړي، هاغه منفي ځواکونه چې د اسلام د نهضت او انقلاب په مقابل کې پـه یوه لیکه شوي دي، دا ځواک دې پرې او غوڅ وي، قطعـه دې وي، نشـت دې وي. دا شعار دی خو په واقعیت کې له حقیقت سره سم دی، او کـه نـه خـدای تعالی(ج) خو شعار نه ورکوي. روښانه ده چـې خـدای تعـالی(ج) کـه وغـواړي پـه یقیني توګه به داسې وشي. که هغه اراده وکړي، کافران او د اسلام دښـمنان بـه مقطوع شي او اړینه نه ده چې خدای تعالی هغوی وغندي. دا مـوږ انسانان یـو چې شعار ورکوو او د انسانانو شعار د هغوی قلبي لېوالتیا ښـکاره کـوي. مـرګ پـر پلانکي، ژوندی دې وي پلانکی، پلانکی بیـرغ دې ټېکـاو وي، دا د یـو ملـت د غوښتنو څرګندونه کوي؛ خدای تعالی خو اړتیا نه لـري چـې شـعار ورکـړي. کـه خدای تعالی غوښتلی د ابولهب روح یې اخېسته او نور نو اړین نه وو چـې لاس یې غوڅ کړي یا یې وغندي. او هغه مهـال هـم، چـا خـو د ابولهـب مـادي لاس غوڅ نکړ چې د اسلام مخالفین په رسنیو کې ووایي چې د عقېدې له کبلـه ولـی باید د یو انسان لاس غوڅ شي. نه داسې کومه پېښه شوې او نه چـا لـه دې آیتـه داسې کوم مطلب اخېستی چې د ابولهب فزیکي لاسونه باید غوڅ شوي وای او دا کار شـوی هـم نـدی ... حتـا هغـه آیـت چـې د غلـه پـه اړه دی او فرمـایي: «وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا جَزَاءً بِمَا كَسَب...» [مائده ۳۸ (۵:۳۸)] د نرینـه یا ښځینه غله د عمل جزا داده چې لاس یې غوڅ شي، له لاس څخـه مطلـب پـه لازمي توګه د هغه د لامسې غړی نه دی. البته په تیـر کـې چـې ډېـرې کارونـه د لاسونو په توسه سرته رسول کېدل او داسې کارونه چې پرته له لاسـونو وي ډېـر لږ سر ته رسېدل. خو په هاغه پَیر کې چې زندان نه وو، پولیس او څارندوی، او کوم امنیتي سیستم هم نه وو، که چا بـه غـلا کولـه، پـه ځـانګړې توګـه پـه هاغـه دوران کې یوازېنۍ حل لار یې دا وه چې د یوې نښې او علامې په توسه غـل و پېژندل شي او مثلاً فرض کړئ یوه ګوته یې غوڅه کړي. خو حتا په هاغې ځای

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې هم ويلی شو چې مطلب يې دا مادي او فزيکي لاس نه دی او مطلب ترې د شخص د ځواک، وسې او قدرت لاس دی. لکه څنګه چې اوس هم وينو که کوم کسان مثلاً په سترو شرکتونو کې غټې غلاګانې وکړي، څه ډول يې لاسونه پرې کوي؟ دلته خو نور يو وګړی نه دی، لسګونه کسان دي. د لاسونو په توسه يې هم چې غلا نه ده کړې. ستري کمپنۍ له کامپيوټر سره کار کوي، چې نه کوم حقوقي شخصيت دی او نه کوم حقيقت دی، چې فعاليت لري. نو بايد عملاً يې له هاغه شرکته لاس لېرې کړای شي، او لاس يې مثلاً د پلانګې اړيکبندی له کاروني لنډ کړل شي. زموږ په زمانه کې هم چې وينې لګيا دي په دې حکم عمل کوي. وينو چې هر څوک که کوم خلاف او خطا کار وکړي مارکدار او نښاني کېږي، په سوابقو او کړنپاڼو کې يې شامليږي او نور نو هغه ته څوک کار نه ورکوي.

مثلاً په اروپا يا آمريکا کې که څوک د کور قسط يا د برېښنا او غاز لګښت پر خپل وخت ورنکړي او اعتبار يې خراب شي که کوم ځای اجاره کول غواړي پر هغه اعتماد نه کوي؛ يعنې په واقعيت کې لاس يې له کاره پرې کوي. د وسمهال حقوقي او قضايي سيستمونه په عملي توګه ډېر په ځير دا قانون اجرا کوي.

که څوک د ټولنې د اعتماد او ويسا وړ نه وي لاس يې پرې کېږي او له ټولنيزو فعاليتونو او چارو يې لاس لنډېږي، که په هر کار کې وي له هغه کاره د لاس لنډولو له لارې عملي کېږي، مثلاً په موټر چلولو کې که څوک درې ځلې د خلاف او خطا کړونکی شي، لاس يې له موټروانۍ لنډوي؛ د موټر چلولو اجازه ليک ترې اخلي او نوره ورته اجازه نه ورکوي چې د موټروانۍ پر سيټ کښېني. دا ټول يوشمېر مفهومونه دي چې له فزيکي لاس څخه ډېر پراخه دي او دا فزيکي لاس د«يد»له مصاديقو يو ګڼل کېږي.

نو د « يد» معنا د «تبت يدا ...» په آية کې له لاس څخه [چې د بدن د غړي په توګه دی]، ډېره پراخه او اوچته ده او که هم د لاس په اړه کارول کېږي له دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

لامله ده چې لاس د ځواک او قوت د کارولو وسيله ده. پر دې بنا ددې کليمې جامعه معنا همدا توان او ځواک دی. او که هم د استعارې په توګه د نعمت او ملک او ددې په څېر د نورو په اړه کارول کېږي د هاغه ځواک او قدرت له لامله دی چې لاس د نعمت ورکړه کوي او يو ملک برابروي.

همدا راز د «يدا» معنا په [تبت يدا ...] کې چې دوه ښی او کيڼ لاسونه دي، ګواکې د استعارې په توګه مثبتو او منفي هڅو، افراط او تفريط، کيڼ لورى تګ او ښی لورى تګ، بخشش او بخل او د انسان د چلن دوو متضادو اړخونو ته اشاره لري، په هر حال کې ځرګنګه چې د ابو لهبـانو نيتونو د هغوی په ټولو هڅو کې باطل او بيهوده دي که په ظاهري بڼه کوم په زړه پورې کار هم سر ته ورسوي بې ېبرې، بې پايلې او پرې شوی به وي.

په هر حال، دا الهي پيغام او خبرتيـا ده چـې د زمـانې د [ابولهـب ســانو] فکـر او عمل به نتيجې ته ونرسيږي. غوڅ دې وي د خيانت کارانو درغلګـرو او درغلـن چارو لاسونه، لنډ او پرې دې وي، د تيري کوونکو، يرغلګرو او ظالمـانو لاسـونه. دا په واقعيت کې الهي اراده او غوښـتنه ده. يـو قـانون دی چـې پـه نـړۍ کـې جاري او ساري دی، او همداسې هم وشول. عملاً هم وښوول شول چې هغه او هغه ته ورته کسان کوم ځای ته ونرسېدل او د هغوی تـولې هڅـې، چـل ول او دسيسې بندې کوځې، خنډ او بنديز ته ورسېدلې.
په يو لنـډ آيـت کـې چـې ددې سـورة پـه پيـل کـې راغلـی دی دعـا او غندنـه اعلانوي، او هغه ته تحقّق وربښي او پلي کوي، او جګړه پای ته رسېږي، او پرده راښکته کېږي! خو هاغه څه چې ددې سورة د پيلامې له آيـت وروسـته راځـي، په حقيقت کې د هغه څه بيان او توضـيح ده چـې واقـع شـوی دی او پـای تـه رسېدلی دی:

مَا أَغْنَى عَنْهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَ. ما، نافيه يا انکاري استفهاميه ده. عنه چون د رد او دفاع ځرګندونه کوي د مَا أَغْنَى عَنْهُ مفهوم، دا دی چې هغه انګېرله، کوم مال

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې چې راغونډ کړی او زېرمه کړې دی او کوم ځواک او برلاسی يې چې لاسته راوړی دی هغه به له هر څيزه بې نيازه کړي او د پيسو پر وړاندې به ترې دفاع کوي او له غورځېدا څخه به يې مخنيوی کوي؛ خو هغه ته يې کومه ګټه ونرسوله. قرآن د غندنې اونفرت په بڼه له دې سرې يادونه کوي فرمايي: هلاک او نشت دې وي د ابولهب هر دواړه لاسونه او نشت شوی دی هغه پخپله. او ورپسې فرمايي: مَا أَغْنَى عَنْهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَ. کوم مال او شتمنۍ يې چې لاسته راوړي دي [کوم مقام او شغل يې چې حاصل کړی دی] هغه ته يې کومه ګټه ونرسوله [او هغه د دوزخ له اوره نه بچ کوي]. دلته قرآن يوې مهمې موضوع ته نغوته کوي او موږ پوهوي چې د حضرت رسول اکرم(ص) په مقابل کې ددې سړي د انحراف او مبارزې يو عامل او په يو اعتبار د هغه د غرور او جحود او انکار لامل همدا مال او منال او شتمني وه، په ځانګړي توګه هاغه څه يې چې د خپل هنر او ځواک په توسه لاسته راوړي ول. لکه د نورو وګړو په څېر چې انګېري، ثروت او شتمني د انسان لپاره هر څيز دی.

د ثروت او شتمنۍ په اړه د انسان اشتباه همدا ده. که ثروت ته انسان په دې سترګه وګوري چې شتمني د انسان له اړتيا وړ توکو، چارو او څيزونو څخه ده، يعني داسې و انګيري چې شتمني د هغه يو شمېر اړتياوې رفع کوي او له دې زيات څه اهميت نلري، په دې صورت کې شتمني انسان ته زيان نه رسوي؛ يعني شتون يې خير او ګټور دی، چې په دې توګه له داسې انګېرنې سره شتمني زيان رسوونکې نه، بلکې د کار د آسانۍ لپاره مرسته کوي. خو که ثروت د انسان لپاره داسې بڼه ونيسي او داسې وانګېري، چې کله سړی ثروت ولري هر څه لري او ټولې چارې له شتمنۍ سره سمېږي او له ثروت سره ټولې ستونزې حل کېږي او دا چې سړی پيسې ولري نور نو غم نلري، او د ثروت په درلودلو سره ځان پر نورو اوچت ګڼي او پر نورو کبر کوي، همدا مهال دی چې ثروت د انسان د بدبختۍ لپاره جوهر او تومنه جوړوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د «همزَة» په سورة کې دې موضوع ته چې انسانان له مال او ثروته د راپيدا شوي غرور څخه څه کړني او عمل کوي، په څرګنده توګه نغوته کوي او په توسه يې د انسان کړنې په ځانګړې توګه انځوروي؛ فرمايي: وَيۡلٌ لِّكُلِّ هُمَزَةٍ لُّمَزَةٍ. الَّذِي جَمَعَ مَالًا وَعَدَّدَهُ. يَحۡسَبُ أَنَّ مَالَهُ أَخۡلَدَهُ. [همزة۱(۱۰۴:۱) تر۳].

«هُمَزَة» او «لُمزَةٍ» يعنې هاغه ډله چې همز او لمز کوي، هاغه کسان چې د سترګو له اشارو او د سترګو له کُنجونو او د شونډو له کُنجونو سره او د پېښو او تمثيل په توسه نور خلک تحقيروي، سپکاوی ورته کوي او ملنډې پرې وهي. خلکو ته ددې بې اعتنايي او بې پامۍ او انسانانو ته د سپکاوۍ منشأ او سرچينه د هغوی پيسې او شتمنې ده. ويني چې نور يې نلري او هغه يې لري نور ټول د هغه په نظر کې کوچني دي، او دا پخپله چې شته او هر څه لري تر نورو خپل ځان ستر ګڼي. «الَّذِي جَمَعَ مَالًا وَعَدَّدَهُ.» هغوی چې مال او شتمنۍ يې راټولې کړې دي او پرله پسې يې شمېرلې او حساب کړې دي، او تل پر دې اخته دی چې خپل حسابونه سم کړي او هغه وګڼي، چې مثلاً د څو ميليونو يا ميلياردونو څښتن دی. يَحۡسَبُ أَنَّ مَالَهُ أَخۡلَدَهُ. هغه انګېري چې دا مال به يې تلپاتې او جاويدان کړي. سره له دې چې انسان يقين لري چې يوه ورځ به هرومرو مړ کېږي، خو کله کله مال او ثروت داسې يو غرور پکې رامنځته کوي چې د انسان حالت د هغه چا د حالت په څېر کېږي چې خيال کوي نور به نو د مال او ثروت په ډاډ له هر آفته خوندي وي او دا شتمني او ثروت به يې تلپاتې او جاوېدان کړي.

نو ابولهب د کوم څيز پر تکيه او ډاډ له پيغمبر سره دښمني او کينه کښې کوله؟ پر دې ډاډ چې شتمن سړی وو؛ هغه د خپلې زمانې په تناسب ميليونر وو. خو له خپل ټول مال او شتو او ټولنيز موقعيت سره، او د قرآن په تعبير له ټولو لاسته راوړنو سره، په پای کې چرته ورسېد او څه يې وکړل؟ نه يې شتمنيو او نه په ټولنه کې موقعيت يې کومه نتيجه ورکړه او هغه يې له اړتيا بچ نکړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وګړي انګيري چې که شتمن او ځواکمن وي، پوړ او مقام ولري، دا خيزونه به يې ملاتړ وکړي. دوی خيال کوي د مال او موقعيت پر تکيه، هر کار چې يې زړه وغواړي کولی شي. هغوی ته فرمايي دا څيزونه هيڅ يو به تاسو ناآرمن نکړي او په درد به مو ونلګي او ستاسو کومه ستونزه به حل نکړي. نه د ابولهب اور لګونو او نه د هغه ګډوډيو او اله ګولو، وکولی شو اسلام له ريښې وسوځوي او د الهي وحی د وړانګو مخه ونيسي او نه مال او مقام يې د هغه په ساتنه کې په کار راغی. کوم مهال چې هغه وليدل د قريشو مشران او سروال له ساز او سامان او سمبال پوځ سره په بيړه له مکې ولاړل او په بدر کې د مسلمانو له وړې بې ساز او سامانه ډلې سره مخامخ شول، ابولهب د سوبې زيري او د محمد(ص) او د هغه د پليونانو د سرونو تحفې ته سترګې پر لار وو. چې نابېره يې د قريشو د رسوا ماتې او د وينو بهيدنې او د بدر په ځاګانو کې د قريشو د سروالو او د خپلو همغاړو ملګرو د پرېوتلو خبر واورېد. ټولې هيلې يې چې په سر کې درلودې پر باد لاړې. او پرته له دې چې لکه د نورو قريشيانو غوندې د جنګ ليکي ته لاړ شي او توره وکاږي؛ غم، انديښنو او ماتم يې له کينې پر ډک زړه فشار راوړ، له پښو يې وغورځاوه او نور پورته نشو تر دې چې بدن يې د عَدَسه ناروغۍ [د چيچکي دانو يا پر پوټکي د تناکو وبايي ناروغی] داسې خيرن او مکروبي کړ چې په دې حال کې چې هيڅوک ورته نه نژدې کېده، سترګې يې له دنيا پټې کړې او په هاغه دوزخ کې چې پخپله يې ځانته برابر کړی وو سترګې پرانيستې.

هغه پر مال او مقام له ډېرې لګولو سره، خپل بريالیتوب جوت ګاڼه، په داسې حال کې چې هيڅ يو له دوې ونشو کولی هغه د حق د نور په غلي کولو او د خپلو کړنو له پايلو څخه په بچ کولو کې ناآرمن کړي «مَا أَغْنَى عَنْهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَ». دا د هغه دنيوي سرليک وو، لکه څنګه چې په دنيا کې مال او لاسته راوړنو يې ونشو کولی ورسره مرسته وکړي، په آخرت کې هم، د هغه شتمني او برلاسی له لاسه ځي، د هغه شتمنيو او مال، هڅو او تلاش د هغه لپاره هيڅ کار

(c) ketabton.com: The Digital Library

ونکړې، هغه او د هغه هر څه له هلاکت او تباهۍ سره مخامخ شول. [د قرآن په بيان د اصحاب شمال له ژبې: «مَا أَغْنَى عَنِّي مَالِيَهْ. هَلَكَ عَنِّي سُلْطَانِيَهْ» [حاقه۲۸(۲۸:۶۹) او ۲۹] شتمنۍ مې زه ناړمن نکړم، واکمني مې له ما لاړه.] يعني دا دنيا يې چې پاى ته ورسېده؛ په آخرت کې به هم د خپل ځان له دننه د بل شوي اور په پايلو اخته کېږي؛ «سَيَصْلَى نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ». [په دې دنيا کې هم بدبخته او بيچاره شو] او په قيامت کې به هم داسې يو اور ته ورننوځي چې «ملتهب» او لمبو والا به وي، داسې اور چې ذَاتَ لَهَب، [د التهاب څښتن] يې، پخپله ابولهب دى، هغه چې د التهاب، شعلو او لمبو پلار دى، داسې اور ته به ننوځي چې هغه اور پخپله له همده مشتعل، ملتهب او بل شوى دى.

دا مو په ځلونو مخکې ويلي چې د جنت نعمتونه او د جهنم عذابونه په دې دنيا کې د انسان له کړنو او عملونو څخه تجسم مومي. يو سړى چې په دې توګه د کينې، حسادت او د جحود او انکار له اوره ملتهب دى د داسې سړي وجود سر تر پايه اور دى. کله چې مړشي «لَقَدْ كُنْتَ فِي غَفْلَةٍ مِنْ هَذَا فَكَشَفْنَا عَنْكَ غِطَاءَكَ فَبَصَرُكَ الْيَوْمَ حَدِيدٌ» [هغه ته ويل کېږي] ته [د دنيايي عمر په موده کې] له يو مخې له دې [د عملونو د ثبت او ضبط له ميکانيزمه] غافل وې، دا دى ستا له سترګو مو [د غفلت] پرده لېرې کړه، اوس دې نو سترګې تېزې دي، او هر څه درته په بربنډه بڼه څرګندېږي او په ښکاره او برېښنده توګه هر څه وينې. هاغه مهال به خپل ځان په دې غرغنډه او لمبو والا اور کې ويني، چې په دينا کې هم په همدې اور کې سوځېده خو حس کولى يې نه شو.

سَيَصْلَى نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ. سَيَصْلَى، خبر له راتلونکې دى او دا د ابولهب له مرګه مخکې ددې سورة پر نزول دلالت کوي. نَارًا، ځانګړي اور ته نغوته کوي. ذَاتَ لَهَبٍ. ددې څرګندونه کوي چې ددې اور او د اورلګاندي ريښه يوه ده، هر دواړه له يوې سرچينې او د يو راز لمبو لرونکي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

«سَيَصْلَى» د «صَلَى» له ريښې، د اور د لمبو په منځ کې ځای نيول دي. لکه څنګه چې موسی(ع) په هاغه سړې او تياره ژمنۍ شپې کې خپل کهول ته وويل: تم شئ، ما ته وړاندې يو څه اور بريښي، ښايي د هغه په رڼا کې کوم خبر واخلم يا يو څه له اوره تاسو ته راوړم چې پرې تاوده شئ «...قَالَ لِأَهْلِهِ امْكُثُوا إِنِّي آنَسْتُ نَارًا لَعَلِّي آتِيكُمْ مِنْهَا بِخَبَرٍ أَوْ جَذْوَةٍ مِنَ النَّارِ لَعَلَّكُمْ تَصْطَلُونَ» [قصص۲۹(۲۸:۲۹) او نمل۷(۲۷:۷)]، خو د سلامتۍ له دې اوره تودېدل چرته، او د دوزخ د اور په تاو کې ځای نيول او سوځېدل چرته!؟ د دروغ انګېرونکو د سوځند اور خاصيت، د هغوی د کړنو د برېښ، سور اورتون څرګندوي: «إِلَّا مَنْ هُوَ صَالِ الْجَحِيمِ» [صافات۱۶۳(۳۷:۱۶۳)] او «...إِنَّهُمْ صَالُو النَّارِ» [ص۵۹(۳۸:۵۹)].

لکه څنګه چې حسد او کينه پالنه د ابولهب په تياره دننه کې ريښه درلوده او د هغه له ژبې او نورو غړو څخه يې لمبې را ايستلې په دې تمه چې د حق او حقپالو زړونو ريښي وسوځوي. نو هغه به ډېر ژر، په راتلونکې کې، په اور کې واچول شي. او له داسې يوه سرليک سره به دوچار شي. په داسې اور کې چې ذَاتَ لَهَبٍ؛ داسې اور چې د لمبو او غرغنډو لرونکی دی. په واقعيت کې دي سړي پخپله دا اور بل کړی دی، ويلی شو چې دا پخپله ددې اور لپاره د خسو او خاشاکو انبار دی.

«لَهَبٍ» د اور لمبې او د لمر سوځنده شعلو، ځلاندو او وړانګو ته ويل کېږي، لکه څنګه چې د دروغ انګېرونکو د دوزخي سېوري په ستاينه کې راغلي دي: «...لَا ظَلِيلٍ وَلَا يُغْنِي مِنَ اللَّهَبِ» [مرسلات ۳۱ (۷۷:۳۱)] چې نه د سېوري خپروونکی [= واقعي ساتونکی] دی او نه له اوره مخنيوی کوي. ابی لهب هم نه خير او ښېګڼه درلوده او نه هم له اورسوځولو يې څوک په امان کې وو. د هغه د دوزخي اور د لهب والي ذات، د هغه په ذات او ضمير کې دننه والي ته نغوته لري، نه دا چې له بيرونه پر هغه ورتپل شوی وي. دې ته ورته چې په قرآن کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې فرمايلي: د اور حُطمه د خدای بل شوی اور دی چې پرلـه پسې لـه زړونـو ځرک وهي. « نَارُ اللَّهِ الْمُوقَدَةُ. الَّتِي تَطَّلِعُ عَلَى الْأَفْئِدَةِ.» [همزه٦(١٠٤:٦) او ٧].
نوم يې «ابولهب» دی او سرليک يې هم «ذات لهب». چې هر دواړه يو تر بله تناسب لري، سرليک يې هم داسې يو اور دی چې پخپله يې رامنځته کړی دی. هر څوک چې څه کري هغه به ريبي. هغه چا چې په ژوند کې د خلکو ژوند ته اور ورته کړی، له ظلم او ستم سره، او له هاغو شکنجو او رَبْړَونو سره چې کړي يې دي او هاغه مفاسد چې په دنيا کې يې سر ته رسولي دي او د خلکو ځان او مال ته يې اور ورته کړی دی طبيعتاً سرليک به يې له داسې اور پرته نور څه نه وي.
عجيبه دا چې د «لهب» کليمه دوه ځلې په دې سورت کې کارول شوې ده چې دا دويم ځل د هاغه کافر د عذاب په توګه چې د هغه د اوربلوونکي نفس توصيف او تحقق دی څرګند شوی دی: په دې دنيا کې د هر راز ځواک او لاسته راوړنو څخه له لاس لنډېدو وروسته په پای کې په آخرت کې «سَيَصْلَى نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ». داسې ستر اور ته به ننوځي او وبه سوځي چې د غرغندېو لمبو والا، ژبه ور او شعله ور به وي. «لَهَب» چې د اور لمبه او زبانه ده د اور د انځوروللو او مشخص کېدو لپاره، او د هغه د لمبو او شعلو لپاره ذکر کيږي.
او لا هيښوونکي دا چې د هغه د مېرمنې انځور هم څرګندوي، چې جګړې او معرکې ته د اور او سکروټو راوړونکې وه، په داسې حال کې چې د خسو درونـد پنډ له زيږې رسۍ سره پر خپلې غاړې ليږدوي. نـار، ذات لهب او حطب چې په دې آيتونو کې کارول شوي دي د حق له لارې سره د مقابلې لپاره د ابولهب د اور بلولو له صحنې يو تصوير او انځور څرګندوي. خو د حسد، کينې او دښمنۍ اور چې د هغه له دننه لمبې کوي په پای کې هغه پخپله د بدر د ماتې له غوسې او هغې سختې بيمارۍ چې پر ځان يې برلاسې شوې وه له پښو وغورځېد او اوربلوونکي لاسونه يې د خلکو له ځان او مال څخه لنډ شول.
«تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ».

(c) ketabton.com: The Digital Library

مېرمن يې: وَامْرَأَتُهُ حَمَّالَةَ الْحَطَبِ. او د ابولهب مېرمن هم له هغه سره په اور کې لوېږي په داسې حال کې چې د خس او خاشاکو لېږدوونکې ده. وَامْرَأَتُهُ، سيصلى ته يا د هغه ضمير ته عطف دى. «حمّال» يعني هاغه څوک چې کوم بار لېږدوي. «حَطَب» يعنې خځلې، خس او خاشاک. حماله د امرأته لپاره خبر دى چې د سخن چيني او فتنه ګرې ښځې څخه کنايه ده چې د جګړې او فتنې د فعل د هڅونې او پارونې لپاره وسيله شي لکه څنګه چې هر سخن چين او د فتنې وسيلې ته، حمالة الّحطب وايي.

«حَطَبِ» هاغو اغزو، خځلو، پيلوځو او خسوخاشاکو ته ويل کېږي چې د اور د بلولو لپاره راټولېږي. دا ويي يو ځل بل هم په قرآن کې راغلې ده: «وَأَمَّا الْقَاسِطُونَ فَكَانُوا لِجَهَنَّمَ حَطَبًا» [جن۱۵(۷۲:۱۵)]. د عدالت غليمان او دښمنان [د عدالت ملو پر خلاف چې د جنت بناکوونکي دي] د جهنم لپاره اغزي، خځلې او خسوخاشاک راټولوي [خپله انرژي د اور په بلولو کې لګوي]. د «حمالة» مبالغه ذکر کېدل د فتنې اچونې پر شدت دلالت کوي. له دې سره مل چغلې او د نورو تر منځ انګل او غوغا اچوونکې ته «حمالة الحطب» وايي، په دې بڼه کې د «ابى لهب» د مېرمنې نقش ، د بني هاشم او بني اميه تر منځ په جاسوسۍ او د شر اچولو په واسطه کېدو کې، ډېر ښه روښانه کېږي.

نو ابولهب پخپله اورلګاندى او ښځه يې پيلوځه او خسبه او فتنه ګره وه. چې «حَمَّالَةَ الْحَطَبِ»: د خسبه او د لرګو لېږدوونکې په معنا له سخن چين څخه کنايه ده چې د خلکو تر منځ د کينه کښۍ او دښمنۍ د اور په لګولو او تازه کولو سره، د هغوى د مينې، محبت او دوستۍ درمند ته اور اچوي، او د ټولو د دوستۍ رښتې او د خپلوۍ اړيکې پرې کوي. چې دا اصطلاح په پښتو کې هم لرو چې وايو پلانکى د جګړې د اور بلوونکى دى. ځينې د فتنې اور ته لمن وهي او ځينې هم ورته خسوخاشاک راوړي او سون توکي يې برابروي. لکه څنګه چې مو وويل؛ ابولهب د پيغمبر د دوو زومانو پلار او له قريشو څخه وو او د پيغمبر

(c) ketabton.com: The Digital Library

تره وو، خو ښځه يې چې اصل نوم يې «عَرْواء» وو او کُنيه يې «اُمّ جَميل» چې زياتره پر همدې کُنيه مشهوره وه. د ابوسفيان خور او د حَرْب بـن اُمَيّـه لـور وه، يعني د پيغمبر د لومړۍ درجې دښـمن خـور وه چـې ابوسـفيان د عربسـتان پـه ټاپووزمه کې د شرک اصلي اډه او پايګاه وه. او د ابولهـب پـر جهالـت سربېـره د هغه د ناسمو کړنو اصلي لامل همـدا ښـځه وه چـې، د هاغـه پخـواني حسـادت، کينې او رقابت له مخې چې د بني اُميه او بني هاشم تر منځ شتون درلود، خپل مېړه يې د پيغمبر په مقابل کې د دښمنۍ لپاره هڅـاوه. سره ددې چـې ابولهـب هاشمي وو، او د هاغه مهال د قبيلوي تعصب پر بنسټ ابولهب بايد د بني هاشـم پر لور واى نه د بني اميه پر لور، خـو د پيغمـبر(ص) پـه اړه او د هغـه د دعـوت او بلنې پر وړاندې رسماً له بني اميه سره ولاړ وو، او د ژوند تـر پايـه لـه بنـي هاشـم سره يو ځاى نشو، چې د اپخپله د هاغه وخت د دود او رسم مخـالف کـار وو، او دا ډېرى کړنې د همدغې ښځې په توسه وې چې هغه يـې تـر آغېـز لانـدې وو. نو، مېړه يـې اوربلـوونکى دى او د دښـمنۍ اور تـه لمـن وهـي او د اور شـعلې، غرغنډې او لمبې ګړنـدى کـوي، او ښـځه يـې هـم د جګـړې د اور بلولـو لپـاره پيلوځه او خسبه ده چې خس او خاشاک او سکروټې راوړي.

نو د ابولهب مېرمن چې د جګړې اور ته د خسو او سون توکو راوړونکې، او د فتنو اصلي پاروونکې او وسوسه ګره وه لکه د محکومې اسيرې او بندۍ په څېر چې يوه تاوه شوې او کلکه رسۍ يې په غاړه کې پرته وي او د هغې په توسه يې د محاکمې لور ته ورکاږي، د يوه تَرُور او ګېوډ خُلق او خوى او د تاوو شوو او ناسمو ګډو وډو لاسته راوړنو څخه د کلکو بندونو يو زندان وو. هغه چې د ښځينه عاطفي فطرت او طبيعت پر خلاف په دا ډول بندو، تړلو او نرينه والو زيږو غوغاو او انګلونو کې يې ګډون کاوه، د اسارت بند يې د مرحوم طالقاني په وينا د «رقبه» او «عنق» پر ځاى چې د غاړې اصلي نوم دى، په «جيد» کې چې د ښکلا او د غاړکۍ او ګاڼې او د سينګارتوکو د اچولو ځاى دى اچول کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

قرآن دې ښځې ته «حمّالة الحب» وايي. او دا نوم ددې ښځې لپاره ښه اسم با مسمی دی، د ځینو روایتونو له مخې دا ښځه سره له دې چې ښه مالداره او شتمنه وه خو بیا هم خس او اغزي به یې پخپله شا راوړل او د حضرت رسول اکرم(ص) په لاره کې به یې خپرول، نو په واقعي او فزيکي توګه به یې هم تل رسۍ پر غاړه وه او خسبه ګري به يې کوله. همدا راز تل به يې د قريشو تر منځ د دښمنۍ اور بلوه او کومه سخن چيني به يې چې کوله؛ تل به په خوځښت کې وه دلته او هلته، چې یوه تازه خبره کشف کړي يو څه دروغ او درب ورسره ملګري کړي او بيا لاړه شي د قريشو په ناستو او محفلونو کې يې ووايي او قريش وهڅوي او هغوی وپاروي او د قريشو تر منځ د دښمنۍ او خصومت اور ولګوي، او هم دا چې له دې کار سره لکه د هر سخن چين په څېر او د هر هغه چا په څېر چې د انسانانو تر منځ دښمني رامنځته کړي «حمّالةالحطب» او خسبه ده، خسبه توب يې د خپل ځان پر ضد دی؛ چې په دې توسه د خپل ځان پر ضد اور رامنځته کوي، او په جهنم کې به د خپل مېړه سره سمه په اور کې سوځي. لکه څنګه چې د ابولهب لپاره د نوم غوره کول پر هغه له دريو اړخونو د تطبيق وړ وو هم د هغه د شعله ور سور مخ له مخې، چې یوه ټوټه د التهاب او لمبې وو، بل التهاب او لمبه يې د کينې او حسادت پر بنسټ وه، په عين حال کې همدا سړی چې ابولهب وو، په جهنم کې د ډېرو التهابونو او لمبو خاوند د جهنم د ملتهب او غرغنډ اور ښبنتن دی [نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ].

قرآن یوه کلیمه غوره کړې چې په يو مهال کې له دريو اړخونو پر هاغه سړي [«عبدالعُزّی نومي»] رښتيني او صادقه ده. همدا راز د «حمّالة الحطب» کلیمه يې چې د هغه د ښځې لپاره يې غوره کړې ده چې بيا هم له دريو اړخونو ددې ښځې په اړه رښتيني ده. د معنا د بلاغت ځرګندوالی همدا دی چې لنډې او مختصرې کلیمې وي خو ژورې، له معنا ډکې او نه هیرېدونکي وي؛ په يو مهال کې بې شمېره معنا ګاني په ذهنونو کې ژوندۍ کړي چې هغه ټولې معناګانې ددې کليمو په اړه رښتيني او صادقې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وَامْرَأَتُهُ حَمَّالَةَ الْحَطَبِ. فِي جِيدِهَا حَبْلٌ مِّن مَّسَدٍ. دا خسبه؛ په داسې حال کې چې له تاوو شوو مزو څخه جوړه شوې رسۍ يې په غاړه اچول شوې ده. في جيدها، مقدم خبر، د محدودونې ښکارندوی، حبل د ورپسې لپاره مبتداء، او په جمله کې د امرأته لپاره خبر يا حال دی.

«جِيدِ» د ښځو د ټېر پورتنۍ برخې ته ويل کېږي چې له غاړې سره نښتې ده، او غاړکۍ پرې ځای نيسي. د شهيدانو د سرلارې خبره ده چې وايي: «خُطَّ الموتُ على وُلدِ آدَمَ مَخَطَّ القِلادَةَ عَلى جِيد الفَتاهِ» [د حق په لاره کې] مرگ سړيو ته لکه د پيغلو پر غاړو د غاړکيو په څېر ښکلی او ګاڼلی دی. په عربي ژبه کې نورې کليمې هم لکه رَقَبه او عُنُق شتون لري چې د غاړې لپاره نور ويونه او مفهومونه دي؛ «فَكُّ رَقَبَةٍ» بلد۱۳(۹۰:۱۳)، «وَمَنْ قَتَلَ مُؤْمِنًا خَطَأً فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ وَدِيَةٌ مُسَلَّمَةٌ إِلَى أَهْلِهِ ...وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ... وَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ...» [نساء۹۲(۴:۹۲)]، «وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَى عُنُقِكَ وَلَا تَبْسُطْهَا كُلَّ الْبَسْطِ...» [اسراء۲۹(۱۷:۲۹)].

«مَسَدٍ» چې د دې سورة له نومونو څخه يو نوم دی او ښايي ډېر مشهور نوم له ټولو همدا دی، د هاغو رښتو او تارونو پر غښتل کېدو، تاوېدلو او اوبدل کېدلو دلالت کوي چې د وړيو او پنبې د تارونو او رښتو په اوبدون او جوړښت کې [د سپڼسيو تاوولو او نسّاجۍ په صنعت کې] او هم د خرمنې او د کجورو د پاڼو د رښتو او تارونو په اوبدون او جوړښت کې څرګند دي.

د انسانانو لاسته راوړنې هم د ژوند په اوږدو کې په تدريج اوبدل کېږي او يو پر بل اېښوول کېږي او مجازاً د هغه د سرليک د غاړې چوپړوال او اړک ګرځي: «وَكُلَّ إِنْسَانٍ أَلْزَمْنَاهُ طَائِرَهُ فِي عُنُقِهِ ...» [اسراء۱۳(۱۷:۱۳)]. او موږ د هر انسان سرليک هغوی ته د هغوی په خپله غاړه کې اچولی دی. آيا په «فِي جِيدِهَا حَبْلٌ مِنْ مَسَدٍ» کې د ابولهب د ماندينې هاغه سرليک نه ليدل کېږي، چې پخپله يې جوړ کړی ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا تمثيل او تشبيه د يوې داسې ښځې مسخ شوی انځور څرګندوي چې د مرواريدو د غاړکۍ پر ځای يې، د خسو او خځلو د لېږدولو لپاره پېړ پړی پر غاړه اچولی دی! که لومړنی د فطري ښکلا نښه ده، دويمی د بارکشۍ او د نفس د اسارت نښه ده. ومو ويل چې: جيد د سينګار او غاړکۍ د ځای څرګندوی دی، او دا لفظ د «عنق – رقبه» پر ځای چې د غاړې ښکارندوی دی، راغلی دی؛ دا ښځه چې بايد ځان سينګار کړي او د ښکلا او لطافت نمونه اوسي، داسې مسخ شوې او بل شان شوې ده چې د فتنه ګر او بارکښ حيوان په بڼه اووښتې ده چې د خسو او خشاکو د لېږد پېړه رسۍ يې په غاړه کې اچولې ده. يعنې د ابولهب د ښځې په غاړه کې يو «حَبل» دی. «حَبل» يعنې رسۍ او «مَسَد» هم د خرما پاڼې او پاڅې دي چې يو څه ستغوالی او سختې هم لري. او «جِيد» هم چې د ښځو د ټټر پاسنۍ برخې ته وايي چې بايد ګاڼه او د سينګار توکي پرې پراته وي؛ نو مطلب ترې غاړه نه ده، ځکه چې لکه څنګه مو چې وويل غاړې ته «عُنُق» يا «رَقَبه» وايي.

دا چې ځينو ويلي مطلب يې دادی چې په قيامت کې ورته په غاړه کې رسۍ اچوي، له دې لامله چې هغوی جيد لکه د عنق يا رقبه په څېر غاړه ګڼلې حال دا چې جيد د غاړکۍ او سنګارتوکو د ستون لپاره کارول شوی دی.

قرآنکريم فرمايي: دا خسبه په داسې حال کې چې هاغه رسۍ يې چې د مسد له جنسه ده، پر غاړه پرته ده. خسبانه به مو ليدلي وي چې کله غواړي کوم بار پر خپلو اوږو يوسي هرو هرو به يې پر خپلې شا تړي او په اصطلاح له دې خوا او اخوا يې پر خپله سينه تړي. دلته د «جيد» کليمه راغلې ده؛ سره ددې چې عربان د غاړې لپاره د «عنق» کليمه کاروي. خو «جيد» په ځانګړو اړوندونو کې کارول کېږي. مثلاً که وغواړي چې ووايي يوه رسۍ يې يو چاته په غاړه کې اچولې او هغه په کښولو بيايي، دلته «عنق» کارول کېږي. قرآن هم په دا راز اړوندونو کې د «عنق» کليمه کارولې ده: «... فَظَلَّتْ أَعْنَاقُهُمْ لَهَا خَاضِعِينَ »

(c) ketabton.com: The Digital Library

[شعراء ۴(۲٦:۴)] ددوی غاړې متواضعانه او د خاکسارۍ په دود ټیټې دي. «إِنَّا جَعَلْنَا فِي أَعْنَاقِهِمْ أَغْلَالًا...» [یس۸ (۳٦:۸)] نه وایي «في جیدِهِمْ»، وایي ددوی په غُنقونو کې مو زنځیرونه اچولي دي.

خو د «جید» کلیمه په هاغه ځای کې کارول کېږي چې غاړه له دې کبله چې د ښکلا ځای دی ذکر شي. کله چې غواړي ووایي غاړکۍ یې د ښځې په غاړه کې واچوله دلته د «جید» کلیمه کاروي او داسې بریښي چې د «جَیِّد» له بیخه د نېک او ښکلي په معنا وي. غاړه د ښځې لپاره د زینت او سینګار ځای دی. قرآن دلته غواړي ددې ښځې وضعه او حالت مجسم کړي؛ دا چې د «جید» کلیمه یې راوړې، غواړي ووایي چې ښځه چې ښایي د ښکلا او ښځینه احساساتو ښکارندوی وي، ددې ښځې د ښځینه نرم او لطیف طبیعت پر خلاف، زیږ او خشن طبیعت یې په وجود کې غلبه لرله او د رقیقو او لطیفو عاطفو او احساساتو پر ځای، خشن او دښمنانه حالت پکې شتون لري. په اصطلاح، «جید»، چې د هغې په وجود کې باید د سینګار او ګاڼې ځای وي، چې په واقعیت هماغه ښځینه مهر او عاطفه ده، ددې پر ځای، په هغه کې خشن او سوراوریز احساسات او د کینې او نفرت شراره او اوربخرکي دي.

پاملرنه وکړئ، د حضرت موسی(ع) په داستان کې، کله چې مور یې هغه په پېټۍ کې واچوه او د نیل رود ته یې وسپاره او صندوق د فرعون ماڼۍ ته داخل شو، نقل کوي؛ کوم مهال چې درباریان صندوق له اوبو څخه رانیسي ـ او پوهېږي چې په صندوق کې کوچنی له قبطیانو څخه نه دی او له بني اسرائیلو څخه دی، هغوی غوښتل چې ویې وژني، چون پوهېدل هغه یې له مرګ څخه د ژغورنې لپاره اوبو ته ورکړی دی، د فرعون ښځه یې مخنیوی کوي او راځي ووړکی په خپلې غېږ کې اخلي او فرعون ته وایي چې، د هغه د وژلو پر ځای، هغه به په زویتوب ونیسو، ښایي دا زموږ په ګټه وي، چې قصه یې مفصله په قرآن کې راغلې ده. یعني د ښځې لومړی مخامخ کېدل له احساسي او عاطفي جنبې

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره دي او ښځه نشې کولی له خشونت او سختۍ سره سلوک او چلند وکړي. وروسته يې، مفصله شرحه ورکړې ده چې د فرعون د مېرمنې عاطفه او احساس داسې غلبه کوي چې فرعون د بل هيڅا خبره نه مني، د درباريانو خبره ردوي او موسی د فرعون لخوا په زويتوب نيول کېږي.

دا څرګندوي چې ښځه سپېڅلی او انساني وجدان، دَرُونَهْ او ذات او له مينې او محبته ډک احساس لري. نو، هاغه ښځه چې، ددې پرعکس، په دننه کې يې تاوتريخوالی، خشم، دښمني، کينه او عداوت دی، احساسات يې داسې سخت او خشن لکه د خرما د ونې د پوټکي د پاډو په څېر دي او له دننۍ ښکلا تش دي او ښکلا يې په بده بڼه بدله شوې ده. وجود يې داسې مسخه شوی دی چې د زينت او ښکلا پر ځای د بدۍ زښتوالی او ستغوالی برېښوي.

لکه څنګه چې ووېل شول دا په قرآن کې د ابولهب د ښځې انځور شوې بڼه ده، او په حقيقت کې ددې دواړو انسانانو شخصيتونه څرګندوي چې څه ډول د ابولهب د حسد اور او د هغه د مېرمنې د دښمنيو اوربلونې هر دواړه نشت کړل.

موږ پوهېږو چې په قرآن کريم کې له مشرکينو او منافقينو څخه د هيڅ کوم وګړي د نوم ذکر نه دی شوی، ځکه د بندګانو شرک او عصيان، پالونکي څښتن ته کوم ضرر نه لري، او الله تعالی د غچ او کسات په لټه کې نه دی، او هم دا چې په کتاب کې د اشخاصو د نوم ذکرول تلپاتې ټوليز ګټور قانون نه دی. خو په ځانګړې توګه د ابولهب نوم ذکر شوی هغه هم د «عبدالعزی» په اصلي نوم نه بلکې د هغه کنيه ذکر شوې ده، او ورسره د هغه د ښځې ذکرول د څېنو لاملونو له امله دي، چې په لاندې توګه ورته نغوته کوو:

۱ ـ چون د ابولهب ضرر له بل هر کافر او مشرک څخه زياتتر او د رسول الله(ص) په ځور او آزار کې د مشرکينو د جرأت او زړه ورتيا لامل کېده، او د هغه له دې شر سره الله تعالی پوهېده چې هغه د کفر په حالت کې له دنيا ځي، ځکه يې خبر ورکړی او دا پخپله يوه معجزه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ ـ د هغه ذکر ددې لپاره دی چې د نړۍ خلک پر دې پوه شي چې د الله رسول^(ص)^ له الله^(ج)^ پرته کوم بل مرستیال او یاور نه درلود او د هغه تبلیغ او بلنه تحمیلي او پر نورو په زور او زبردستۍ د منلو توکي او وسایل نه درلودل.

۳ ـ خلک باید پوه شي چې ټبر، نسب او اصل په درد نه لګي. د جزاء د قانون پر وړاندې هاشمي ښاغلی له حبشي غلام سره توپیر نلري او هسې دې خلک د غټانو او سترو کسانو پر نامه او له هغوی سره د نسبت او خپلوۍ له کبله مغرور نشي او ښايي ووايو د هغه ښځه د فساد او چغلګرۍ د خسو او خځلو خسبه وه، او د حضرت رسول اکرم پر لار به يې خس او خاشاک او اغزي شيندل.

سره له دې چې ددې سورة د آیتونو ظاهر، د مشخصو او مشهورو نر او ښځې په اړه، او پر هغوی پورې محدود او اړوند بریښي، خو کومې اشارې او تعبیرونه چې په دې آیتونو کې راغلي دي نامحدودې او عمومي دي او د هر داسې سړي او ښځې شوم عاقبت، پایلې او صفتونه څرګندوي چې د حق او خیر د بلنې پر وړاندې اورلګاندي او فتنه اچونه کوي. دا آیتونه د هر مهال لپاره دي او د هر مهال د داسې اشخاصو له تحقیر او غندنې کنایه ده. دا سرلیک نه یوازې د ابولهب او امّ جمیل لپاره دی او بس، بلکې هر څوک چې له قرآن سره مخالف وي او په نړۍ کې د هغه د احکامو له دود او برلاسۍ مخنیوی وکړي، په دوزخ کې به له هغوی سره نژدې او همدم وي.

او په هره زمانه او هر راز شرایطو کې که څېنو خلکو د لید له یووالي سره، حق او خیر ومومند او د هغه د پرمختګ لپاره وفادار او ټیکاو پاتې شي، هرومرو به يې د حق او خیر وړانګې خپرې شي او پلیونان به يې بریالي کېږي او خلک به پوځ پوځ هغه ته مخه کړي «إِذَا جَاءَ نَصْـرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ ....» او د دسیسه کارانو او ټګو برګو اورلګاندو او د هغو ښځونکانو لاسونه او نفسونه پرې کېږي چې د هغوی لپاره د فتنې د اور د خسو او خاشاکو راوړونکي، ګوډاګیان او د لاس آله

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوې دي او له تور او مسخ شوي مخ سره به د خپلو عملونو او کړنو په دوزخ کې لویږي: تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ ... سَيَصْلَى نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ ...

ګواکې د همدغه تناسب، لامل او علیت له لیده دا سورة په قرآن کې د نصر له سورته وروسته ځای پر ځای شوی دی، سره ددې چې د تبت سورة مکي دی او د نصر سورة کلونه وروسته له هغه په مدینه کې نازل شوی دی.

ددې سورة اړیکه مو له مخکیني سورة سره توضیح کړې ده او و مو ویل چې دا څلور سورتونه چې په هغې کې پیغمبر ته د ویلو فرمان ورکړل شوی دی، په دې معنا دی چې د خپل پالونکي څښتن ربوبیت خپل نفس ته تلقین کړي.

دا دوه سورتونه [نصر او مسد]، په لنډه توګه، دوه مختلف سرلیکونه څرګندوي: د هاغو کسانو سرلیک چې د الهي نصرت په توسه بریالي شول او، په مقابل کې، د هاغو کسانو سرلیک چې هڅې یې بې پېرې او بې پایلې پاتې شوې، پرې شولې او ونغځېدلې، او د هغه ګرد کوښښونه چې د حق په پټولو کې یې سر ته رسول ناکام شول او همدا راز د خلکو په څورولو کې یې ټولې کړنې ابته شولې او د هغه سرداری، مشرتوب او لویي د تل لپاره د هغه لاسه ووتلې، ټولې چارې یې بېکاره شوې، غرور یې مات شو او له ځواک او زوره ولوېد او د تباهۍ په کنده کې د تل لپاره پرېوت.

پالونکی څښتنه! زموږ زړه له هر ډول ځیل، لجاجت، آغوږ او هوډه کولو وساته.

لویه خدایه! موږ ټول د خپلو چارو له پایلو په ډار کې یو، ته موږ ته امنیت او سوکالي راوبښه! او زموږ د چارو پایله په خیر کړې! وَ اجْعَلْ عاقِبَةَ أَمْرِنا خَيْراً.

یا الهي! موږ پوهېږو په هاغه ستر نباوتون کې نه مال او شتمني او نه د خپلوی اړیکې هیڅ یو کومه ګټه نه رسوي، یوازې ستا لطف او لورونې چار سموي، موږ په خپلو لُطفونو او لَوْرَوُنو کې شامل کړه! آمین

صدق الله العليّ العظيم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يادونه: ددې تشريح د ليکلو پر مهال لاندينيو سرچينو ته هم مراجعه شوې ده:

١ ـ نظم قرآن ـ د عبدالعلي بازرگان لیکنه
٢ ـ آشنايي با قرآن ـ د مرتضی مطهري ليکنه
٣ ـ في ظلال القرآن ـ د سيد قطب لیکنه
۴ ـ تفهيم القرآن ـ د مولانا سيد ابوالاعلی مودودي ليکنه
۵ ـ تدبر قرآن ـ د مولانا امين احسن اصلاحي ليکنه
٦ ـ قرآن حکيم [ترجمه و توضيحات فارسي] ـ عبدالعلي بازرگان
٧ ـ الميزان في تفسيرالقرآن ـ د سيد محمدحسين طباطبائي ليکنه
٨ ـ کابلي تفسير [قرآن کريم ترجمه او تفسير ـ مولانا محمود الحسن ديوبندي او علامه شبيراحمد عثماني] پښتو کوونکي : د عالمانو يوه ډله
٩ ـ پرتوی از قرآن ـ د سيد محمود طالقاني ليکنه
١٠ ـ تفسير نمونه ـ د آيت الله مکارم شيرازي او د ورسره علماو د پلاوي ليکنه
١١ ـ تفسير نور ـ د مصطفی خرمدل ليکنه
١٢ ـ تابشي از قرآن ـ د سيد ابوالفضل ابن الرضا برقعي قمي ليکنه
١٣ ـ تفسير باران ـ د دوکتور مهدي خُدّاميان آراني ليکنه
١۴ ـ ترجمه تفسير طبري ـ د حبيب يغمائی په اهتمام او تصحيح
١۵ ـ تفسير ابن کثير [حافظ عمادالدين ابوالفدا اسمعيل بن عمر ابن کثير الدمشقي] اردو ته ژباړه : مولا محمد جوناګړهي
١٦ ـ معارف القرآن ـ د مولانا مفتي محمد شفيع ليکنه
١٧ ـ تفسير مصباحين (اردو) ترجمه و شرح تفسير جلالين ـ ليکونکي : جلال الدين محلي او جلال الدين سيوطي ـ اردو ته ژباړه او شرح: محمد لياقت علي رضوي
١٨ ـ تفسير کمالين د جلالين تفسير اردو شرح د : مولانا محمد نعيم ديوبندی
١٩ ـ د قرآن عظيم الشان پښتو ژباړه ـ مولوي قيام الدين کشاف
٢٠ ـ عزيزالتفاسير ـ د قرآن کريم پښتو ترجمه او تفسير ـ مولوي سلطان عزيز (عزيز)
٢١ ـ صفوةالتفاسير ـ د محمدعلي الصابوني ليکنه ـ ژباړونکی: مولوي شمس الله کمال زاده
٢٢ ـ د قرآن پلوشې ـ د ګلب الدين حکمتيار لیکنه
٢٣ ـ تفسير دېوبندي ـ د مولوي عبدالحنان لیکنه
٢۴ ـ حکمة القرآن ـ د مولوي امين الله پېښاوری لیکنه
٢۵ ـ تفسير ايوبي حنفي ـ د مولانا محمد عبيدالله ايوبي لیکنه
٢٦ ـ تفسير احسن الکلام ـ د مولوي عبدالسلام رستمي ليکنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۷ ـ قرآن کريم په پښتو ـ د اجرالدين اقبال ژباړه
۲۸ـ شرحې بر سوره های قرآن ـ عبدالعلي بازرگان ـ د عبدالعلي بازرگان وېب پاڼه [bazargan.com]
۲۹ ـ تفسير روح القرآن ـ مؤلف ډاکتر مولانا محمد اسلم صديقي.
۳۰ ـ د قرآن ټکی په ټکی او روانه ترجمه ـ مولوي جانباز سرفراز
۳۱ ـ روح المعاني فی تفسيرالقرآن العظيم والسبع المثانی ـ العلامه ابی الفضل شهاب الدين محمودالالوسی البغدادي
۳۲ ـ تفسير جواهرالقرآن ـ مولانا حسين علي
۳۳ ـ تفسير روح البيان ـ شيخ اسماعيل حقی البروسوی
۳۴ ـ «کنزالايمان او تفسير نورالعرفان»ترجمه احمد رضاخان بريلوي، تفسير احمد يارخان نعيمي
۳۵ ـ کشف الاسرار و عُدة الابرار ـ [د قرآنکريم ادبي او عرفاني تفسير] خواجه عبدالله انصاري
۳٦ ـ د قرآن رڼا [د قرآن پښتو معنا او لنډ تفسير] مولوی محمد ظاهر اسدالله مکي
۳۷ ـ تفسير الفخرالرّازی المشهور بالتفسيرالکبير و مفاتيح الغيب، امام محمد الرازی فخرالدين
۳۸ ـ التّفسيرالمبين ـ دوکتور عبد الرحمن بن حسن النّفيسه
۳۹ ـ تفسير قرطبی ـ محمد بن احمد بن ابوبکر قرطبي، ترجمه اردو: پيرمحمد کرم شاه
۴۰ ـ المفصل في تفسيرالقرآن الکريم ـ المشهور بتفسيرالجلالين ـ للامام جلال الدّين المحلّيّ والامَام جلال الدِّين السّيُوطيّ.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library